

”Kohtaa minut omana itsenäni”

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus transsukupuolisuuden ilmiön muotoutumisesta ja transsukupuolisen nuoren kohtaamisesta lastensuojelun sijaishuollossa

Venla Turunen

Oliver Vertala

Opinnäytetyö, AMK

Huhtikuu 2023

Sosionomin tutkinto-ohjelma

Turunen, Venla & Vertala, Oliver

”Kohtaa minut omana itsenäni”. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus transsukupuolisuuden ilmiön muotoutumisesta ja transsukupuolisen nuoren kohtaamisesta lastensuojelun sijaishuollossa.

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Huhtikuu 2023, 47 sivua.

Sosionomin tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö AMK.

Julkaisun kieli: suomi

Julkaisulupa avoimessa verkossa: kyllä

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tarkoituksena oli koota suomenkielistä ja ajantasaista tietoa transsukupuolisuudesta ja transsukupuolisen nuoren kohtaamisesta lastensuojelun sijaishuollossa. Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keinoin narratiivista lähestymistapaa hyödyntäen. Tutkimuskysymykset käsittelivät transsukupuolisuuden ilmiönä kokemia muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana sekä kohtaamiseen vaikuttavia tekijöitä, kun lastensuojelun sijaishuollon asiakkaana on transsukupuolinen nuori.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys perustui ajantasaiseen kirjallisuuteen, tutkimuksiin ja verkkojulkaisuihin. Teoreettisessa viitekehyksessä transsukupuolisuutta tarkasteltiin avaamalla ajantasaista termistöä sekä paneutumalla niihin historiallisiin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin, mitkä ovat vaikuttaneet ilmiön muotoutumiseen niin suomalaisessa yhteiskunnassa, kuin kansainvälisesti. Osana opinnäytetyön teoriaperustaa käsiteltiin myös lastensuojelun toteutumista ensisijaisesti niissä tilanteissa, kun asiakkaana on transsukupuolinen nuori. Kirjallisuuskatsaukseen valikoidut aineistot olivat peräisin ProQuest, Finna ja Helda -tietokannoista. Käsiteltävä aineisto koostui kahdeksasta julkaisusta, mitkä olivat relevantteja tutkimuskysymysten kannalta, sekä sisäänotto- ja poisjättökriteerien mukaisia. Opinnäytetyössä eroteltiin tutkimuskysymyksiin vastaavia teemoja aineistonlähtöisen sisällönanalyysin avulla. Pääteemoiksi muodostuivat transsukupuolisuuden ilmiönä kokemat muutokset, lastensuojelun työntekijöiden tietoisuuden lisääminen sekä transnuoren kohtaamiseen vaikuttavat tekijät.

Kirjallisuuskatsauksesta saatujen tulosten myötä voitiin todeta, että tietoisuuden lisääntymisen, lainsäädäntökehityksen, päivitetyn terminologian sekä sukupuoli- ja sukupuolivähemmistöjen tunnustamisen osaksi suomalaista yhteiskuntaa parantaneen transsukupuolisten ihmisten asemaa merkittävästi. Aineistossa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen samaistaminen nähtiin kuitenkin ongelmallisena. Kohtaamisen näkökulmasta työntekijöiden tiedon puutteen nähtiin vaikuttavan negatiivisesti transsukupuolisen henkilön kohtaamiseen hänen sukupuoli-identiteettiänsä tukevalla tavalla. Aineiston pohjalta voitiin todeta, että luotettavaa tutkimustietoa transsukupuolisista henkilöistä lastensuojelun asiakkaina on saatavilla hyvin vähän. Aineistossa korostui kohtaamiseen vaikuttavan aina kontekstisidonnaiset tekijät. Tulosten pohjalta voitiin todeta ilmiön vaativan osakseen enemmän tutkimusta paitsi kansainvälisesti, mutta myös Suomessa transsukupuolisten nuorten aseman parantamiseksi nimenomaan suomalaisessa lastensuojelujärjestelmässä.

Avainsanat (asiasanat)

Transsukupuolisuus, transsukupuolinen, sukupuolen moninaisuus, sukupuoli-identiteetti, kohtaaminen, lastensuojelu

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

-

Turunen, Venla & Vertala, Oliver

“Face me as myself “. A descriptive literature review of the formation of the phenomenon of transgenderism and encountering transgender youth in child welfare foster care.

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, April 2023, 47 pages.

Degree Programme in Social Services. Bachelor’s thesis.

Permission for open access publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The purpose of the thesis was to compile updated, Finnish information of transgenderism and encounters with transgender youth in child welfare foster care. The thesis was carried out by means of a descriptive literature review using a narrative approach. The research questions dealt with the changes experienced by transgenderism as a phenomenon in Finnish society and the factors affecting encounters when the client of child welfare foster care is a transgender.

The theoretical framework of the thesis was based on up-to-date literature, researches and online publications. In the theoretical framework, transgenderism was examined by opening up relevant terminology and by delving into the historical and social factors that have influenced the formation of the phenomenon both in Finnish society and internationally. As part of the theoretical basis of the thesis, the implementation of child welfare was also discussed primarily in situations where the client is a transgender. The materials selected for the literature review came from the ProQuest, Finna and Helda databases. The considered resources consisted of eight publications, which were relevant to the research questions, and in accordance with the admission and exclusion criteria. In the thesis, themes corresponding to research questions were distinguished through data-driven content analysis. The main themes were the changes in experienced as a phenomenon of transgenderism, raising the awareness of child welfare workers, and factors affecting encounters.

The results of the literature review showed that the increased awareness, legislative developments, updated terminology and the recognition of gender minorities as part of Finnish society have significantly improved the position of transgender people. However, in the data, the identification of gender and sexual minorities was seen as problematic. From an encounter perspective, employees' lack of information was seen to negatively affect a transgender person's encounter in a way that supports their gender identity. Based on the data, it was possible to conclude that there is very little reliable research data available on transgender persons as clients of child welfare services. The dataset emphasized that contextual factors always affect the encounter. Based on the results, it was possible to conclude that the phenomenon requires more research not only internationally, but also in Finland to improve the position of transgender youth, especially in the Finnish child welfare system.

Keywords/tags (subjects)

Transgenderism, transgender, gender diversity, gender identity, encountering, child welfare

Miscellaneous (Confidential information)

-

Sisältö

1	Johdanto	1
2	Transsukupuolisuus	2
2.1	Transsukupuolisuus ilmiönä	3
2.2	Keskeiset käsitteet	4
2.3	Transsukupuolisuuden historiaa	6
2.4	Suomen translaki.....	8
2.5	Transsukupuolisen hoitopolku Suomessa	9
3	Transsukupuolinen nuori lastensuojelun sijaishuollon asiakkaana	12
4	Tukea, ohjausta ja tietoa transsukupuolisuudesta	13
5	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	14
6	Opinnäytetyön toteutus.....	15
6.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	15
6.2	Aineiston keruu ja tiedonhaku	16
6.3	Aineiston analyysi.....	20
7	Tulokset.....	23
7.1	Transsukupuolisuuteen liittyvät muutokset ja taustatekijät	23
7.2	Transnuorten kohtaaminen lastensuojelussa	25
7.2.1	Työntekijöiden tietoisuuden lisääminen	26
7.2.2	Transnuorten kohtaamiseen vaikuttavat tekijät	27
8	Pohdinta.....	29
8.1	Tulosten tarkastelu ja keskeiset johtopäätökset	29
8.1.1	Transsukupuolisuuden ilmiönä kokemat muutokset	29
8.1.2	Kodin ulkopuolelle sijoitettujen transnuorten kohtaaminen	30
8.2	Eettisyys ja luotettavuus	31
8.3	Tulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset	33
9	Oman työskentelyn arviointi.....	33
	Lähteet	35
	Liitteet	43
	Liite 1. Kirjallisuuskatsaukseen valikoidut aineistot.....	43
 Taulukot		
	Taulukko 1. Sisäänotto- ja poisjättökriteerit.....	17
	Taulukko 2. Keskeiset käsitteet.....	18

Taulukko 3. Mukaan valittujen aineistojen tietokannat ja hakulausekkeet.....	19
Taulukko 4. Esimerkki aineiston teemoittelusta.....	21

1 Johdanto

”Ihmisen syvimpiä tunteita on tulla oikein nähdyksi, ei niinkään hyvänä tai pahana vaan ennen kaikkea totena, että joku voisi katsoa minua tarkasti, kuulla minua ja tulla minua kohti. Kaikkein tärkeintä on, että siinä hetkessä voin avata itsestäni sen, mikä on totta ja minulle olemassa. Muuten olen vaarassa kadota – ensiksi muilta ja sitten ehkä myös itseltäni.” (Lindqvist 2004.)

Transsukupuolisuus on vakiinnuttanut paikkansa yhä näkyvämpänä osana ihmiskunnan ja sukupuolen moninaisuutta. Huolimatta siitä, että transsukupuolisten historia on kaukana uudesta ilmiöstä, ovat transsukupuolisuuden näkyvyys ja merkitys lisääntyneet dramaattisesti 2010-luvulla (Schiappa 2022, 16). Tietoisuuden lisääntymisen ja suvaitsevamman ilmapiirin myötä uskalletaan yhä varmemmin tuoda oma, valtaväestöstä poikkeava sukupuoli-identiteetti esille. Nuoruusiän yhtenä kehitystehtävänä on oman identiteetin löytäminen ja identiteetin kehitykseen kuuluu, välillä hyvinkin lyhytaikaiset, identiteettikokeilut. (Sukupuoli-identiteetin erilaiset ilmentymät 2021.) 2010-luvulla lisääntynyt näkyvyys transsukupuolisuudesta vaatii osakseen lasten ja nuorten kanssa työskenteleviltä ammattihenkilöiltä osaamista sukupuolen moninaisuudesta ja taitoa kohdata transsukupuolinen ja kaksijakoisen sukupuolijärjestelmän ulkopuolelle itsensä identifioiva palvelujen piiriin saapuva asiakas.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli koota ajantasaista, suomenkielistä tietoa koskien transsukupuolisuutta ja transsukupuolisen nuoren kohtaamista. Havaintomme ja kokemuksemme työelämästä vaikuttivat ratkaisevasti aihevalintaan ja ohjasi meitä kohdistamaan opinnäytetyömme tukemaan ensisijaisesti lastensuojelun sijaishuollon kentällä tehtävää työtä. Kokemuksemme mukaan useampi kodin ulkopuolelle sijoitettu nuori kamppailee oman sukupuoli-identiteettinsä kanssa, kokee itsensä transsukupuoliseksi, tai ei muuten identifioi itseään kaksijakoiseen sukupuolijärjestelmään, kuuluen näin ollen sukupuolivähemmistöihin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2021) tilastoraportti 19/2021 selvensi, että vuoden 2020 aikana kodin ulkopuolelle sijoitettiin Suomessa yhteensä 19 086 lasta ja nuorta. Lastensuojelun sijaishuollossa olevista nuorista jopa lähes 30% identifioi itsensä osaksi HLBTIQ -yhteisöä, millä voidaan viitata niihin henkilöihin, jotka eivät tunnista itseään kaksijakoisesta sukupuolijaottelusta (Tuovinen ym. 2011, 331). Näistä nuorista 5% kokee itsensä transsukupuoliseksi (Child Welfare 2022). Näiden tietolähteiden

perusteella pystyimme todeta, että vuoden 2020 aikana Suomessa sijoitetuista nuorista noin 954 olivat transsukupuolisia. Sukupuoli-identiteettiään pohtivien nuorten määrä näyttää kasvavan kautta länsimaiden ja erityisesti nuoruusiässä alkanut sukupuoli-identiteetti on lisääntynyt, vaikkakaan luotettavaa lääketieteellistä tutkimusta aiheesta ei ole (Kaltiala-Heino, Työläjä & Suomalainen 2018). Myös lainsäädäntökehitys lisäsi osaltaan aiheemme ajankohtaisuutta, sillä helmikuussa 2023 Suomeen hyväksyttiin uusi translaki. Entinen vuonna 2003 voimaan tullut translaki sääteli juridisen sukupuolen korjaamista Suomessa huhtikuuhun 2023 saakka (Jaskari 2023).

Käsittelimme opinnäytetyössämme transsukupuolisuutta ilmiönä ja tutkien sitä, miten transsukupuoliset ihmiset ovat vakiinnuttaneet asemaansa viimeisen vuosikymmenen aikana. Ilmiön laajemman tarkastelun jälkeen tutkimme aiheitamme erityisesti sijaishuollon kontekstissa. Opinnäytetömmme etenee siten, että aluksi käsittelimme transsukupuolisuutta avaamalla siihen liittyvää termistöä. Tämän jälkeen teimme lyhyen katsauksen historiallisiin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin, sekä lainsäädännön kehittymiseen. Teoriaperustan esittelyn jälkeen kuvasimme tutkimuksen toteutuksen. Määrittelimme opinnäytetyön tarkoituksen, tavoitteet ja tutkimuskysymykset kappaleessa 4, minkä jälkeen raportti etenee tutkimusmetodin esittelyn kautta itse tutkimuksen toteutukseen. Tutkimusmetodinä käytimme kuvailevaa kirjallisuuskatsausta, joten sen vaiheistuksen mukaisesti tutkimuksemme eteni aineiston valitsemisen ja analysoinnin kautta kuvailun rakentamiseen ja tuotettujen tulosten tarkasteluun. Lopuksi pohdimme tutkimuksen hyödynnettävyyttä sosiaalialalla ja esiin nousseita teemoja jatkotutkimuksia ajatellen, sekä arvioimme omaa oppimistamme opinnäytetyön kirjoittamisen prosessin aikana.

2 Transsukupuolisuus

Opinnäytetyön teoriaperustan muodostamiseksi hyödynsimme Trasek Ry:n ja Seta Ry:n ajantaisaisia julkaisuja koskien transsukupuolisuutta ja transsukupuolisten ihmisten asemaa. Edellämäin tut järjestöt valtakunnallisina toimijoina antoivat hyvää ja ajantaisista tietoa tarkasteltavastamme aiheesta. Seta Ry on vuonna 1974 perustettu ihmisoikeusjärjestö, jonka tavoitteena on yhteiskunta, jossa ihmisoikeudet toteutuvat riippumatta henkilön seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuolesta tai sen ilmaisusta (Ihmisoikeudet n.d). Kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 1984 perustettu Trasek Ry on keskittynyt ajamaan nimenomaan sukupuoli- ja sukupuolivähemmistöjen eli transsukupuolisten, muunsukupuolisten ja intersukupuolisten henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksia

(Potilasjärjestö trasek saa uuden puheenjohtajan n.d). Edellä mainittujen asiantuntijaorganisaatioiden lisäksi teoreettinen viitekehys perustui ajantasaiseen kirjallisuuteen, verkkojulkaisuihin ja tutkimuksiin. Transsukupuolisuuden kehityskulusta puhuttaessa nousi Liisa Tuovisen, Olli Stålrömin, Jussi Nissisen ja Jorma Hentilän kirjoittama ”Saanko olla totta?” -teos merkittäväksi lähteeksi viitekehysten muodostamisessa sen käsitellessä kattavasti sukupuolen moninaisuutta. Kansainvälisen tulokulman transsukupuolisuuden ilmiön muototutumisesta antoivat Edward Schiappan teos ”The Transgender exigency”, sekä Veronica Pimenoffin tieteelliset artikkelit. Keskeisiksi lähteiksi nousivat Tampereen transpoliklinikan psykiatri Teemu Kärnän verkkojulkaisut, mitkä toivat opinnäytetyöhömme lääketieteellistä näkökulmaa. Haastattelimme myös sähköpostitse Trasek Ry:n puheenjohtaja Kasper Kivistöä, kenen antamat ajantasaiset tiedonannot täydensivät opinnäytetyömme teoriaperustaa.

2.1 Transsukupuolisuus ilmiönä

Transsukupuoliseksi kutsutaan sellaista henkilöä, jonka kokemus omasta aidosta sukupuolesta ei vastaa hänelle syntymässä määriteltyä sukupuolta (Ristikari ym. 2018, 303). Syntymässä naiseksi oletettu henkilö siis kokee olevansa mies tai päinvastoin. Transsukupuolisen henkilön kokemus sukupuoliristiriidasta on pitkäkestoinen, vakaa ja jäsentynyt. (Kärnä 2021.) Transsukupuolisuus ilmiönä on osa laajempaa luonnollista sukupuolen moninaisuutta, sillä ihmiset kuvaavat ja ilmaisevat sukupuoltaan hyvin yksilöllisesti ja joskus sukupuolta ilmaistaan syntymäsuupuolen määrittelystä poikkeavasti (Transsukupuolisuus n.d).

Sukupuolen moninaisuuden ollessa jatkuvassa murroksessa, on ajan saatossa myös siihen liittyvä termistö kokenut muutoksia. Kansainvälisessä keskustelussa sanaa ”Transgender” käytetään kuvaamaan laajemmin sukupuolen moninaisuutta, mutta suppeamman merkityksen mukaisesti viitataan sillä Suomessa tilanteeseen, kun henkilö ei koe yksiselitteisesti olevansa mies tai nainen (Tuovinen 2011, 332). Yhtenä keskeisenä käsitteellisenä muutoksena on ollut trans-identiteetin linkittäminen sukupuoleen seksuaalisuuden sijasta, kun Suomessakin transsukupuolisuudesta aikaisemmin käytettiin termiä transseksuaalisuus. Termi oli kuitenkin hyvin harhaanjohtava, mikä antoi olettaa trans-identiteetin liittyvän seksuaaliseen suuntautumiseen. Transseksuaalisuus -termi onkin korvattu nykypäivänä termillä transsukupuolinen, jolloin sillä viitataan henkilön sukupuoleen, jolla ei ole tutkitusti suoraa yhteyttä seksuaaliseen suuntautumiseen. (Tuovinen 2011,

333.) Pimenoff (1993) selvensi transsukupuolisuuden olevan äärimuoto subjektiivisesti koetun sukupuolen ja sen ruumiillisen ja sosiaalisten ilmenemismuotojen välisestä ristiriidasta, jota anglo-saksisessa kirjallisuudessa on kutsuttu nimellä ”gender dysphoria”, suomeksi käännettynä sukupuolidysforia. Pimenoff (1993) jatkoi, että vaikka transihmisiä kuvaava käsite on saanut nykypäiväisemmän ja sitä paremmin kuvaavan nimen, on transseksuaalisuuden ja transsukupuolisuuden niin sanottu oirekuva aikojen saatossa kerrottu kirjallisuudessa ja lääketieteessä samoin. Transsukupuolisuutta ei nykyisen tutkimustiedon valossa voida selittää yksittäisillä tekijöillä ja onkin tärkeää tarkastella sitä useammasta eri näkökulmasta (Raj & Tyni 2015).

2.2 Keskeiset käsitteet

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä voidaan kuvailla lyhyesti suomeksi kirjainlyhenteellä **HLBTIQ**. Käsite kattaa sisälleen homot, lesbot, biseksuaalit, transsukupuoliset, intersukupuoliset ja queerihmiset. (Vainiomäki 2014.) Englanniksi käsite kääntyy tunnetummin muotoon **LGBTQ**, mitä käytimme opinnäytetyössämme kuvatessamme kyseistä vähemmistöryhmää. **Sateenkaarinuoriksi** kutsutaan nuoria, jotka identifioivat itsensä osaksi LGBTQ-yhteisöä (Sateenkaarinuoret n.d).

Monimerkityksellisen sukupuolen ryhmittelyn ollessa mahdollista myös koetun sukupuolen mukaan, on huomiota kiinnitettävä siihen, millaisen **sukupuoli-identiteetin** nuori on itselleen omaksunut. Biologisen sukupuolen rinnalla vaakakupissa painaa sosiaalinen sukupuoli silloin, kun nuori kokee sukupuolensa toiseksi, mitä syntymässä on määritetty. (Vilkkä 2010, 26.) Biologisen ja sosiaalisen sukupuolen lisäksi sukupuoli-identiteetin muodostumisen taustalla vaikuttavat myös kulttuuriin ja kasvatukseen sidoksissa olevat tekijät (Sukupuoli-identiteetin erilaiset ilmentymät 2021). Sukupuoli-identiteetin yksiselitteinen jako kaksijakoisen sukupuolijärjestelmän mukaisesti voidaan nähdä enemmän kulttuurisena tapana sukupuolen hahmottamisessa biologisen faktan sijaan, eikä ilmiötä ole läpi ihmiskunnan historian aina nähty samoin (Ristkari, Suni & Tyni 2018, 26).

Yhteiskunnassamme henkilön ulkoiset sukupuoliominaisuudet, sukupuolelle tyypillinen ilmaisu ja sukupuoli-identiteetti vastaavat yleensä toisiaan, mutta on esitetty transsukupuolisen henkilön kehityksen olevan mahdollisesti poikkeavaa tästä linjasta aivojen osalta. Määritellessä henkilön sukupuoli-identiteettiä on todettu, ettei asia ole näin yksiselitteistä, sillä tarkemmissa tutkimuksissa transsukupuolisten aivolöydösten on todettu kehittyvän suurimmalta osalta vasta murrosiän jälkeen. (Raj & Tani 2015.) Henkilön sukupuoli-identiteetin määrittymisen voidaankin todeta Rajin

ja Tanin (2015) mukaan olevan dynaaminen biopsykososiaalinen prosessi, jossa keskeisinä seikkoina pidetään genetiikkaa, sikiökauteen sekä murrosikään liittyvää hormonitoimintaa ja psykososiaalisia tekijöitä varhaiskehityksen sekä murrosiän aikana.

Edellä mainitsimme ulkoisten sukupuoliominaisuuksien, sukupuolelle tyypillisen ilmaisun ja itsensä identifioimisen syntymässä määriteltyyn sukupuoleen vastaavan yleensä toisiaan. Tästä kokonaisuudesta käytetään termiä **cissukupuolinen** (Sukupuoli-identiteetin erilaiset ilmentymät 2021). Toisena vähemmän tunnettuna käsitteenä henkilöstä, joka kokee anatomisen sukupuolensa itselleen sopivaksi, voi käyttää sanaa bioihminen (Tuovinen ym. 2011, 331). Transsukupuolisilla tilanne on päinvastainen kuin cissukupuolisilla kun biologinen, sosiaalinen ja koettu identiteetti omasta sukupuolesta eivät muodosta jatkumoa (Tuovinen ym. 2011, 330). **Transmies** on henkilö, joka on ulkoisten sukupuolentunnusmerkkien perusteella syntymässä määritelty naiseksi, mutta kokee sisimmässään olevansa mies ja haluaa näin ollen elää ja tulla kohdatuksi miehenä. **Transnainen** puolestaan on henkilö, joka on ulkoisten sukupuolentunnusmerkkien mukaan syntymässä määritelty mieheksi, mutta kokee sisimmässään olevansa nainen ja haluaa elää ja tulla kohdatuksi naisena. (Tuovinen ym. 2011, 332.)

Transsukupuolisen henkilön kokema **sukupuolidysforia** on seurausta hänen kokemastaan sukupuoliristiriidasta, sillä hän ei cissukupuolisten henkilöiden tavoin koe biologista sukupuoltaan omakseen. Sukupuolidysforia kääntyy englanniksi muotoon ”gender dysphoria”, ja sillä viitataan henkilön kärsimykseen ja toimintakyvyn heikentymiseen, joiden syynä on henkilön identifioituminen muuksi, kuin hänelle syntymässä määriteltyksi sukupuoleksi. (Tuovinen ym. 2011, 335.) Sukupuolidysforiaa kokeva nuori voi helpottaa omaa oloaan **sosiaalisella transiitumisella**, eli elämällä hänen kokemassaan sukupuoli-identiteetissä (Translapset- ja nuoret Suomessa, 2018).

Jos ihminen kokee tulevansa nähdyksi väärin useissa sosiaalisissa tilanteissa, voi tällainen kokemus aiheuttaa myös niin kutsuttua **sosiaalista dysforiaa**, eli voimakasta ahdistusta ja epämukavuutta sosiaalisissa tilanteissa. Sukupuolidysforian rinnalla oman kehon sukupuolitettut ja vääränlaisiksi koetut piirteet voivat nousta esiin **kehodysforiana**. Kehodysforia voi oireilla vastenmielisyytenä ja irrallisuuden tunteina vääräksi koettuja kehollisia piirteitä kohtaan. (Tuovinen ym. 2011, 336.) Oireena saattaa olla myös psyykinen kipu, kun oma keho on voimakkaasti ristiriidassa koetun sukupuolen kanssa (Salakka n.d). Salakka (n.d.) muistutti henkilön yksilöllisyydestä edellä mainittujen

oireiden ilmentymisessä kokemuksia ollen yhtä monia, kun on niiden kokijoitakin. Ranskalaisen transnuorille suunnatun kyselyn (HES & MAG-LGBT Youth 2009) 90 vastaajasta hieman yli puolet kokivat trans-identiteetin tuoneen rajoituksia sosiaaliseen elämään, kun taas 23 prosenttia pitivät sitä elämää rikastavana asiana (Tuovinen ym. 2011, 241). Kyselyyn vastanneet kokivat myös Tuovisen ym. (2011, 242) mukaan trans-identiteetin merkityksen muuttuvan iän myötä myönteisemmäksi.

Jos transsukupuolinen henkilö on valinnut itselleen uuden, paremmin omaa sukupuoli-identiteettiään vastaavan nimen, käytetään henkilön vanhasta nimestä termiä **deadname**, suomeksi käännettyinä ”kuollut nimi”. Deadname tarkoittaa transtaustaisen henkilön entistä nimeä, mikä yhdistyy vääräksi koettuun sukupuoleen ja jota ei tule käyttää missään tapauksessa, ellei transtaustainen henkilö itse mainitse nimen käytön tietyissä tilanteissa olevan hyväksyttävää. (Peltonen 2020.)

Suomessa juridisen **sukupuolimerkinnän korjaaminen** edellyttää Suomen translain mukaan täysikäisyyttä ja nuoren transsukupuoliseksi itsensä kokevan henkilön on mahdollista hakeutua halutessaan sukupuoli-identiteetin poliklinikalle jo ylitettyään 13-vuoden iän. Fyysisen sukupuolenkorjausprosessin aloittamiselle hormonihoidoilla ei ole Suomessa asetettu tarkkaa ikärajaa, vaan tilanne arvioidaan aina yksilöllisesti. (Trans-poliklinikka 2022.) **Sukupuolenkorjaus** on termi, mitä käytetään kuvaamaan tilannetta, jossa transsukupuolisen henkilön sosiaalinen ja oikeudellinen asema muutetaan ja hänen biologinen sukupuolensa korjataan mahdollisimman hyvin vastaamaan hänen psyykkisesti omaksi kokemaansa sukupuolta (Vilkkä 2010, 167).

2.3 Transsukupuolisuuden historiaa

Transsukupuolisuuden käsite on vakiinnuttanut paikkansa 1900-luvun loppupuolella ja aiheen käsittely on noussut valtamedioihin voimakkaammin vasta viime vuosien aikana, mutta sen juuret ovat pitkällä historiassa (Kärnä 2021). Ilmiönä transsukupuolisuus on ollut esillä viime vuosisadan alusta asti ja Suomessa ensimmäiset sen hoitoon tähtäävät toimenpiteet ajoittuvat 1950-luvulle (Leino 2022). Aikaisempana terminä transsukupuolisuudesta käytetty käsite transseksuaalisuus otettiin käyttöön ensimmäisen kerran jo 1600-luvun loppupuolella kuvaamaan itsensä vastakaiseen sukupuoleen identifioivia ihmisiä. Tämä osaltaan kertoo transsukupuolisuuden pitkästä

historiasta ja psykiatrian erikoislääkäri Teemu Kärnä (2021) totesikin ilmiön olevan mitä ilmeisemmin yhtä vanha, kuin itse ihminenkin. Nykypäivänä transsukupuolisuus on yhä varmemmin vakiinnuttanut asemansa normaalina osana ihmisen monimuotoisuutta.

2010-luku voidaan nähdä kansainvälisesti merkittävänä aikakautena transsukupuolisten ihmisten tasa-arvon edistyksen kannalta. Lokakuussa 2012 Yhdysvaltojen silloisen varapresidentin, Joe Bidenin, sanoja lainattiin kutsumalla transsukupuolisten tasa-arvoa ”aikamme kansalaisoikeuskysymykseksi”, ja vuonna 2015 silloisesta Yhdysvaltojen presidentti Barack Obamasta tuli ensimmäinen presidentti, joka lausui sanan transsukupuolinen julkisesti. Tämän jälkeen transsukupuolisuus on näkynyt valtamedioiden ryöpytyksen ohella myös politiikassa, kun esimerkiksi vuonna 2016 Sarah McBride piti ensimmäisenä transsukupuolisena ihmisenä puheen demokraattien kansalliskokouksessa. (Schiappa 2022, 39-40.)

Julkisen keskustelun ja aktivismin ohella merkittävä sysäys transsukupuolisten ihmisten tasa-arvolle oli, kun maailman terveysjärjestö (WHO) julkaisi vuonna 2018 uuden tautiluokituksen (ICD-11), missä transsukupuolisuus siirrettiin mielenterveysongelmien kategoriasta seksuaaliterveyteen liittyvien aiheiden alle. Maailman terveyskokous hyväksyi vuonna 2018 julkaistun tautiluokituksen toukokuussa 2019 ja maailmanlaajuisesti se otettiin käyttöön helmikuussa 2022. Muutoksella pyrittiin vähentämään transsukupuolisuuteen liittyvää stigmaa ja lisäämään ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. (Mollgren 2019.) Vaikka Suomessa vastaava muutos tehtiin kansallisesti jo vuonna 2011, on WHO:n linjaus kansainvälisesti merkittävä luokituksen ollessa sitova useissa maissa. Muutoksen myötä lääketieteellisten hoitojen tarve kohdistuu kehon ristiriitaan transsukupuolisuuden sijasta. Vaikka transsukupuolisuutta ei itsessään enää mielletä sairaudeksi, vaatii sen aiheuttama sukupuoliristiriita kuitenkin usein fyysisiä hoitoja sukupuolen korjaamiseksi. (Transsukupuolisuus n.d.)

Tieteellinen tieto koskien transsukupuolisuutta on muuttanut käsityksiä yhteiskunnassamme ja nykypäivänä transsukupuolisuutta pidetään osana luonnon sekä ihmisen normaalia monimuotoisuutta. Transsukupuolisuus ei ole mielenterveydenhäiriö, joten aikaisemmin tehdyt, identiteetin muuttamiseen tarkoitetut psykoterapeuttiset, niin sanotut ”eheytyshoidot”, eivät ole tuottaneet haluttua tulosta. Tilanne osoittautui päinvastaiseksi ja annetut hoidot aiheuttivat transsukupuoli-

sille henkilöille enemmän kärsimystä ja psyykkistä kuormitusta sen ajanjakson aikana, jolloin niiden antaminen nähtiin tarkoituksenmukaisena. (Kärnä 2021.) Pimenoff (1993) korosti sitä, että identiteetin sijasta transsukupuolinen kokee ongelman ruumiissaan ja hänelle asetetuissa rooli-odotuksissaan, joten omaksi koetun identiteetin muuttamisen ruumistaan vastaavaksi sijasta voi transsukupuolinen muuttaa ruumiin ja sosiaalisen asemansa vastamaan omaa identiteettiään.

Trasek ry:n puheenjohtaja Kivistön (2022) tiedonannon mukaan transsukupuolisuus nähtiin aikaisemmin pientä ihmismäärää koskevana mielenterveydenhäiriönä, mutta etenevissä määrin se ymmärretään nykyisin osana luonnollista moninaisuutta. Kivistö (2022) korosti ajatusta siitä, että suurin osa ihmisistä haluaa olla hyviä toisilleen, mutta tiedoissa ja taidoissa voi olla puutteita.

2.4 Suomen translaki

Suomessa sukupuolen juridista vahvistamista sääteli huhtikuuhun 2023 asti vuonna 2003 voimaan astunut laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta (563/2002). Sen hetkisen lainsäädännön nojalla transsukupuolinen henkilö voitiin merkitä kuuluvaksi vastakkaiseen sukupuoleen kuin mihin hänet oli väestötietolaissa (507/1993) merkitty. Vanha laki edellytti lääketieteellisen selvityksen esittämistä siitä, että henkilö pysyvästi koki kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen ja elitämän mukaisessa sukupuoliroolissa. Sen lisäksi vaadittiin selvitys siitä, että henkilö oli steriloitu, tai muusta syystä lisääntymiskyvytön. Henkilön tuli myös olla täysi-ikäinen, eikä hän saanut olla avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta (563/2002) edellytti myös sukupuoltaan korjaavalta henkilöltä Suomen kansalaisuutta tai vähintään pysyvää asuinpaikkaa Suomessa. Vanha laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta (563/2002) ei lähtenyt itsemääräämisoikeudesta ja oli siksi jäämässä yhä pahemmin jälkeen muun Euroopan lakien kehityssuunnasta (Suomen nykyinen translaki 2022.) Vuonna 2003 voimaan astunut translaki loukkasi sukupuolivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeuksia, kehollista koskemattomuutta, ja itsemääräämisoikeutta (Saarinen 2017).

Uusi translaki hyväksyttiin eduskunnassa helmikuussa 2023 (Voitto - Suomi saa uuden translain perustana itsemääräämisoikeus 2023). Uuden translain keskeisenä muutoksena oli henkilön oma selvitys sukupuolestaan, minkä lisäksi vaatimus transsukupuolisen henkilön lisääntymiskyvyttömyydestä poistui. Uuden lain myötä transsukupuolinen henkilö voi vahvistaa oman juridisen sukupuolensa kirjallisella hakemuksella, mutta määräys täysi-ikäisyydestä säilyy.

Aikaisemmin sukupuolen vahvistaminen linkitettiin vahvasti lääketieteeseen, mutta jatkossa uuden lain turvin erotetaan juridinen ja lääketieteellinen sukupuoli toisistaan. (Toivonen, 2023.) Ennen Suomessa juridisen sukupuolen vahvistaminen oli käytännössä mahdotonta ilman hormonihoitojen aiheuttamaa lisääntymiskyvyttömyyttä, mutta uuden translain myötä transsukupuolinen täysi-ikäinen henkilö voi vahvistaa juridisen sukupuolensa jo hoitopolkunsu alussa näin halutessaan (Toivonen 2023). Trasek Ry:n puheenjohtaja Kivistön (2022) tiedonannon mukaan uusi translaki asettaa kuitenkin transnuoret merkittävästi haavoittuvampaan asemaan sen jättäessä ulkopuolelle alle 18-vuotiaat, itsensä transsukupuoliseksi identifioivat henkilöt.

2.5 Transsukupuolisen hoitopolku Suomessa

Uudistetun etunimi- ja sukunimilain (2017/946) mukaan etunimen muutos on muotoiltu väljemmin sukupuolen suhteen. 15 vuotta täyttänyt transsukupuolinen henkilö voi hakea muutosta nimeensä itsenäisesti (Nimilaki n.d).

Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman asetuksen mukaan sukupuolen fyysisiin korjauksiin tähtäävän tutkimuksen ja hoidon järjestämisestä vastaavat Suomessa Helsingin ja Tampereen yliopistolliset sairaalat. Näissä yliopistollisissa sairaaloissa transsukupuolisten henkilöiden sukupuoli-identiteetin tutkimuksia ylläpitää psykiatrien johtamat moniammatilliset työryhmät. (Tinkanen 2017.) Sukupuoli-identiteetin tutkimuksiin lähete saadaan joko omankunnan terveydenhuollon lääkäriltä, tai muun jo olemassa olevan hoitotahon lääkäriltä. Tutkimusjakson maksun erikoissairaanhoidossa maksaa oma kotikunta, joten tutkimusjakso on asiakkaalle maksuton. (Trans-poliklinikka 2022.) Alaikäisten nuorten tutkimusjakso suoritetaan sukupuoli-identiteettihäiriöiden diagnosointitutkimuksiin erikoistuneessa nuorisopsykiatrian yksiköissä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä (HUS) tai Tampereen EVA-yksikössä (Sukupuolen korjausprosessi n.d).

Lähetettä transpoliklinikalle seuraa ensikontakti, jossa kartoitetaan edellytykset erikoissairaanhoidossa järjestettävälle tutkimusjaksolle. Tutkimusjakson aikana käydään läpi asiakkaan omaa historiaa ja elämänkaarta erilaisten tutkimuksellisten haastattelujen ja testien avulla. Hoitajakson tarkoituksena on selvittää, millaisena potilas kokee sukupuoli kokemuksensa ja millaisia sukupuolen korjaushoitoja potilas arvioi tarvitsevansa. (Sukupuolen korjausprosessi n.d.) Tutkimusjaksolla työntekijät pohtivat potilaan kanssa yhdessä, miten mahdolliset korjaushoidot vaikuttavat potilaan

elämänlaatuun. Tutkimusjakson päätteeksi järjestetään hoitoneuvottelu ja mikäli tarvittavat diagnoosiset kriteerit täyttyvät, voidaan henkilölle asettaa F64.0 transsukupuolisuus -diagnoosi. Transsukupuolisuus diagnoosin kriteereinä on halu elää ja tulla kohdatuksi vastakkaisena sukupuolena, trans identiteetin tulee olla kestänyt vähintään kaksi vuotta, eikä halu korjata sukupuolta saa johtua muusta mielenterveyden häiriöstä. (Kärnä 2021.)

Transsukupuolisuus -diagnoosin jälkeen hoitopolku jatkuu endokrinologiaan perehtyneiden gynekologien vastaanotolla hormonihoidon aloittamista varten. Vastaanotto tapahtuu samassa sairaalassa, jossa tutkimusjakso on tehty. Transmiehelle aloitetaan mieshormonilääkitys, eli testosteronihoidot. Hoito aloitetaan yleensä iholle laitettavalla geelivalmisteella, minkä jälkeen voidaan siirtyä lihakseen pistettävään testosteronivalmisteeseen. Lihakseen pistettävän hormonin vaikutus on tasainen ja pistosten väliaika määritellään yksilöllisesti. (Tinkanen 2017.) Hormonihoidon aikana osa tapahtuneista muutoksista on pysyviä, kuten äänen madaltuminen ja klitoriksen kasvu. Näin ollen, vaikka transmies lopettaisi jossain vaiheessa elämänsä testosteroni korvaushoidot, nämä muutokset eivät palaudu takaisin. Muita transmiehen hormonihoidon avulla tapahtuvia fyysisiä muutoksia ovat muun muassa kuukautisten pois jäänti, miehisen karvoituksen kasvu, ihon rasvoittuminen, lihasmassan kasvu ja hemoglobiinin nousu. (Tinkanen 2017.)

Transnaisten hoidot koostuvat antiandrogenisestä valmisteesta sekä estrogeenistä. Antiandrogeninen valmiste vähentää transnaisen omaa testosteronin tuotantoa, jolloin erektiöt ja siemensyöksyt vähenevät, parran kasvu hidastuu, hemoglobiini laskee ja lihasmassa vähenee. Estrogeenivalmisteteet voidaan annostella peroraalisesti eli suun kautta tai transdermaalisesti eli ihon kautta imeytymällä. (Tinkanen 2017.) Ihon kautta imeytyvän laastarin hormonipitoisuus pysyy tasaisempana ja aiheuttaa pienemmän laskimotukosriskin peroraalisesti otettavaan tablettiin verrattuna. Transnaisten estrogeenihoidot muun muassa kasvattavat rintoja ja edistävät rasvan kertymistä lantion alueelle. Hormonihoitojen käyttö vaatii transsukupuolisen terveydentilan ja laboratoriotutkimusten seuranta ja ensi alkuun seuranta tapahtuu aktiivisemmin yliopistollisessa sairaalassa, minkä jälkeen seuranta voidaan järjestää vuosittain tai harvemmin oman asuinpaikkakunnan avoterveydenhuollossa. (Tinkanen 2017.)

Viimeistään trans-diagnoosin jälkeen transsukupuolinen henkilö voi muuttaa nimensä miksi vain Suomessa käytössä olevaksi viralliseksi nimeksi erikoissairaanhoidosta mukaansa saamalla puolto-lausunnolla. Nimenmuutos tulkitaan usein vaiheeksi, josta niin sanottu ”tosielämän koe” alkaa. (Sukupuolen korjausprosessi n.d.) Tosielämän vaiheessa henkilön tulee pyrkiä elämään ja toteuttamaan itseään mahdollisimman kokonaisvaltaisesti itselleen oikeaksi kokemassaan sukupuoleessa, minkä aikana henkilö on harvasti yhteydessä erikoissairaanhoidon kanssa noin vuoden verran ja raportoi omia kokemuksiaan ja tuntemuksiaan aloitetun hormonihoidon vaikutuksista (Sukupuolen korjausprosessi n.d). Tosielämän kokeen aikana myös tietyt leikkaushoidot ovat mahdollisia ja suurin osa transmiehistä tarvitseekin rintakehän maskulinisaatioleikkauksen eli mastektomian. Hormonihoito itsessään madaltaa transmiehen ääntä, eikä ääni todennäköisesti vaadi muita toimenpiteitä. Transnaisen rinnat kasvavat hormonihoidon avulla, mutta tarpeen tullen suurennusleikkaukset ovat mahdollisia. (Tinkanen 2017). Transnaisen kohdalla pelkkä estrogeeni ei palauta, jo murrosiässä läpikäytyä äänenmurrosta, joten äänihuulikirurgia on saatavilla oleva toimenpide. Parrankasvun estoon voi ihotautilääkäri tehdä laserhoitoa ja transnaisen kilpirustoa eli ”aataminomenaa” voidaan hioa pienemmäksi mutta julkisella sektorilla ei kilpiruston hionnan lisäksi tehdä muuta kasvokirurgiaa. (Tinkanen 2017.)

Sukupuolen korjauksen saattamisen tähän vaiheeseen sekä sukupuolen juridisen vahvistuksen jälkeen sukuelinkirurgia on mahdollista (Trans-poliklinikka 2022). Sukuelinkirurgian avulla sukuelimet muokataan transsukupuolisen henkilön syntymässä määritellyn sukupuolen mukaisesti vastakkaiseen sukupuoleen. Kaikki transsukupuoliset eivät kuitenkaan halua sukuelinkirurgiaa leikkausriskien tai muiden henkilökohtaisten syiden takia. Hoitojen ja kirurgisten toimenpiteiden ollessa valmiita, transsukupuolisen henkilön jatkoseuranta siirtyy pois erikoissairaanhoidosta. (Trans-poliklinikka 2022.)

Sukupuolenkorjausprosessin läpikäyneistä valtaosa on tyytyväisiä. Itsetunnon ja sosiaalisten tilanteiden helpottuminen kohentavat huomattavasti elämänlaatua ja sukupuoliristiriidan aiheuttama ahdistus ja masennus lievittyy hoitojen edetessä sekä henkilön toimintakyky paranee. Hoitojen jälkeenkin transsukupuolisten itsemurhakuolleisuus jää muuta väestöä korkeammaksi ja siksi onkin erityisen tärkeää pitää huolta transsukupuolisten riittävästä ja asianmukaisesta psyykkisestä tuesta korjaushoitojen tuomasta avusta huolimatta. (Kärnä 2021.)

3 Transsukupuolinen nuori lastensuojelun sijaishuollon asiakkaana

Lastensuojelu on räätälöityä eriarvoisuuden tasoitusta, jonka toimivuuden takaamiseksi kunnilta vaaditaan monipuolista ja toimivaa palvelujärjestelmää. Lastensuojelulla pyritään vastaamaan erilaisiin tarpeisiin ja tarjotaan konkreettista käytännön apua niin aineellisesti, sosiaalisesti kuin henkisesti. Lastensuojelun avun tarve voi olla tilanteesta riippuen tilapäinen ja pitkäkestoinen. Apu ja tuki muokataan vastaamaan yksilöllisesti asiakkaan tarpeisiin selvitymisen mahdollistamiseksi. (Brady 2013, 20.) Lastensuojelun toteutumista Suomessa määrittää lastensuojelulaki (417/2007), minkä avulla pyritään turvaamaan lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulain ohella lapsen oikeuksista on säädetty erikseen myös sekä Suomen perustuslaissa (731/1999), että YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa. Valvira (2021) tiivistää valtion tehtävän olevan lastensuojelun nimenkin mukaisesti lasten oikeuksien toteutumisen aktiivinen edistäminen ja lasten suojelu näiden oikeuksien loukkaamiselta. Sijaishuollon perimmäinen tarkoitus on turvata nuoren huolenpito, kasvatusta ja kehitys kodin ulkopuolella silloin, kun nuori ei ole turvassa kotonaan, on vaaraksi itselleen tai muille ja sijoitus kodin ulkopuolelle nähdään ainoana ratkaisuna (Sijaishuolto 2022).

Kun puhutaan tilanteesta, että sijaishuollon asiakkaana on transsukupuolinen nuori, on merkittävää selvittää syyt kodin ulkopuoliselle sijoitukselle pitäen mielessä sen, ettei nuoren sukupuoli-identiteetti välttämättä liity hänen haasteisiinsa. Ylipäätään sateenkaarinuorten ongelmat saavat alkunsa ympäristön asenteista ja ennakkoluuloista itse sukupuolivähemmistöön kuulumisen sijasta (Sateenkaari-ihmisten kohtaaminen lastensuojelussa 2022) ja myös Sateenkaariperheet ry (n.d.) nostivat esille monen sateenkaari-ihmisen kokeneen syrjintää ja epäoikeudenmukaista kohtelua ammattihenkilöiden taholta, mikä luonnollisesti nostaa kynnystä avun hakemiseen erilaisissa kriisitilanteissa. Turvallisten olosuhteiden luominen sekä riittävä osaaminen ja ymmärrys sukupuolen moninaisuudesta ovatkin merkittävässä asemassa niin transsukupuolisen, kuin muiden sateenkaarinuorten kanssa työskentelyssä.

Sijaishuollon työntekijöiden merkitys transsukupuolisen nuoren elämään kuuluvina turvallisina aikuisina korostuvat niissä tilanteissa, kun läheisyyttä ja tukea ei nuorelle tule muilta lähiympäristöön kuuluvilta aikuisilta. Oma identiteetti on merkittävä voimavara niissä tilanteissa, kun nuorelle syntyy kokemus, että hänet nähdään omana itsenään (Alanko 2014, 19).

Transsukupuoliset nuoret vaativat yhtä lailla muiden nuorten tavoin kokemuksia siitä, ettei heitä

lokeroida tai tuomita niiden piirteiden perusteella, mitkä ovat merkittävä osa heidän identiteettiään. LGBTQ -nuorten keskuudessa on valtaväestöä yleisempää, että tukiverkosto on puutteellinen. (Alanko 2014, 21.) Pelkästään työntekijöiden ymmärrys ja osaaminen sukupuolen moninaisuudesta ei kuitenkaan riitä, vaan sijaishuoltopaikan osalta merkittävää on sukupuolineutraalien toimintakäytäntöjen ja tilojen järjestäminen (Sateenkaari-ihmisten kohtaaminen lastensuojelussa 2022).

Yhdenvertaisuus nähdään lastensuojelun lähtökohtana ja näin ollen viranomaisilla on erityinen velvoite tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Lastensuojelussa työskentelevän henkilön tulisi kyetä tunnistamaan syrjivät käytännöt ja poistaa ja ehkäistä mahdollisia epäkohtia. (Sateenkaari-ihmisten kohtaaminen lastensuojelussa 2022.) Kun asiakkaaksi tulee transsukupuolinen nuori, on sensitiivinen kohtaaminen työntekijältä erityisen tärkeää. Vähemmistöstressin takia transsukupuoliset nuoret voivat olla erityisen tarkkoja siitä, kuinka työntekijä heidät kohtaa. Sukupuolivähemmistöön kuuluvalla nuorella voi olla huonoja kokemuksia väärin sukupuolittamisesta ammattihenkilön taholta ja näin ollen nuori saattaa olla herkistynyt havaitsemaan ja tulkitsemaan hyvinkin tarkasti työntekijän asenteita ja ennakkoluuloja. (Sensitiivinen kohtaaminen n.d.)

4 Tukea, ohjausta ja tietoa transsukupuolisuudesta

Tukea transsukupuolisuuteen liittyen on tarjolla eri järjestöillä. HelsinkiMissio on nuorten kriisipiste, joka tarjoaa monenlaisia maksuttomia palveluita 12–29-vuotiaille nuorille. Nuori voi keskustella luottamuksellisesti asioistaan kasvotusten tai etäyhteyksin. (Nuori, et ole yksin n.d.) Päivystysvuorossa olevan kriisityöntekijän kanssa keskustelu on mahdollista myös ilman erillistä ajanvarausta (Ristikari, ym. 2019, 282). Mannerheimin lastensuojeluliiton nuortennetti auttaa nuoria heidän mieltään askarruttavissa asioissa. Nuortennetissä on tarjolla puhelinkeskustelua, chat-palvelu, kirjepalvelu sekä mahdollisuus tavata työntekijää. Nuortennetissä on myös laajasti tietoa sukupuolen moninaisuudesta. (Nuortennetti n.d.)

Myös ohjausta sukupuolen moninaisuudesta on saatavilla valtakunnallisilta toimijoilta. Seta ry järjestää useissa Suomen kaupungeissa nuorten vertaistukiryhmiä (Jäsenjärjestöt n.d.). Nuorten ryhmiin jokainen osallistuja otetaan tervetulleesti vastaan omana itsenään ja osallistuakseen ryhmätoimintaan nuoren ei tarvitse määritellä sukupuoltaan millään tavalla. Vertaisryhmässä riittää, että

kokee hyväksi olla mukana samassa tilassa, jossa sukupuolen sekä seksuaalisuuden moninaisuuden suhtautuminen on kunnioittavaa. (Ristikari, ym. 2019, 282–283.) Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus (vanha transtukipiste) tarjoaa keskusteluapua 12–29-vuotiaille ja heidän läheisilleen. Keskustelua voi käydä työntekijän kanssa sähköpostien välityksellä, chatin kautta, puhelimitse tai videopuhelun kautta. Myös lähitapaamiset ovat mahdollisia. Sukupuolen osaamiskeskuksen sivuilla löytyy myös mahdollisuus vertaistukiryhmätoimintaan ja vertaiskeskustelupalveluihin. (Kenelle tukipalvelut on tarkoitettu n.d.)

Trasek Ry:n ammattilaisille -sivusto tarjoaa tietoa ammattilaisille, jotka kohtaavat työssä sukupuoleltaan moninaisia henkilöitä. Trasek Ry:n sivuilla on saatavilla kattavaa perustietoa transsukupuolisen henkilön kohtaamiseen. (Ammattilaisille n.d.) Trasek Ry järjestää yhdessä sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen kanssa vuosittain voimavaraleirin trans ihmisille sekä heidän läheisilleen (Ristikari, ym. 2019, 283). Translasten ja –nuorten perheiden yhdistys tarjoaa tukea sekä tietoa sukupuolen moninaisuuden kysymyksiä pohtiville nuorille, sekä heidän läheisilleen. Yhdistyksen ideana on edistää sukupuoleltaan moninaisten lasten ja nuorten yhteiskunnallisia oikeuksia. Sivustolla on mahdollisuus myös viestintään ja vertaistukitapaamisiin. (Tietoa ja tukea sukupuolen moninaisuuden kysymyksiin n.d.)

5 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keinoin koota tietoa siitä, miten transsukupuolisuus ilmiönä on kehittynyt sekä suomalaisessa kulttuurissa, että kansainvälisesti. Laajemman tarkastelun jälkeen oli toisena tavoitteenamme koota tietoa siitä, miten tutkittavamme ilmiö on nähtävillä lastensuojelun sijaishuollon kontekstissa.

Suuntasimme opinnäytetyömme ensisijaisesti lastensuojelun sijaishuollon kentälle tueksi transsukupuolisen nuoren asiakkaan kohtaamiseen tarkoituksenamme antaa työntekijälle työkaluja paitsi asiakkaan sukupuolisensitiiviseen kohtaamiseen, että tällaisen nuoren ohjaamiseen ja tukemiseen arjessa oikeanlaisen ja ajantasaisen termistön avulla. Pyrkimyksenämme oli koostaa tietoa siitä, miten sijaishuollon työntekijät pystyvät tukemaan transsukupuolisen nuoren identiteettiä ja lisäämään yhdenvertaisuuden tunnetta nuorelle turvallisessa ympäristössä.

Opinnäytetyömme avulla pyrimme helpottamaan vuorovaikutusta ja työskentelyä sijaishuollon

asiakkaaksi tulevan transsukupuolisen nuoren ja työntekijän välillä. Kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen valikoidun aineiston avulla halusimme lisätä tietoisuutta jo ennestään heikommassa asemassa olevasta vähemmistöryhmästä.

Muotoilimme tutkimuskysymykset seuraavasti:

1. Miten transsukupuolisuus ilmiönä on muotoutunut nykyiseen tilaansa viimeisen vuosikymmenen aikana?
2. Mihin asioihin lastensuojelun sijaishuollon työntekijän on kiinnitettävä huomiota transsukupuolisen nuoren kohtaamisessa?

6 Opinnäytetyön toteutus

6.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Toteutimme opinnäytetyömme kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, joten työmme rakentui aikaisemmin määrittelemiemme kahden tutkimuskysymyksen ympärille. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on metodi, jonka avulla kootaan yhteen jo olemassa olevaa tietoa tietystä aiheesta ja siitä, mistä näkökulmista aihetta on jo tutkittu. Tutkimuskysymyksen muodostamisen jälkeen kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheistus etenee aineiston valinnan ja kuvailun rakentamisen kautta tuotetun tulosten tarkastelemiseen, lopputuloksena ollen laadullinen ja kuvaileva vastaus ensin määriteltyihin, yhteen tai useampaan, tutkimuskysymykseen. (Kangasniemi ym. 2013, 295) Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta tehtäessä kulkevat eettisyys ja luotettavuus mukana prosessin jokaisessa vaiheessa. Näiden tekijöiden lisäämiseksi huomiota tuleekin kiinnittää valitun aineiston perusteluun, tutkimuskysymykseen ja prosessin johdonmukaisuuteen, jotta etsittävä aineisto vastaa ensin määriteltyihin tutkimuskysymyksiin. (Kangasniemi ym. 2013, 295-296.) Kangasniemi ym. (2013, 297) toivat esille aineiston valinnan ja analyysin tapahtuvan osittain samanaikaisesti. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta pidetään yhtenä yleisimmin käytetyistä kirjallisuuskatsauksen tyypeistä. Kirjallisuuskatsaukseen valitut aineistot voi olla laajoja, eikä niitä rajaa tiukat ja tarkat säännökset. Tutkittavaa ilmiötä pystytään katsauksen avulla kuitenkin tutkimaan laaja-alaisesti ja kuvaileva kirjallisuuskatsaus on muodoltaan systemaattista ja meta-analyyttistä väljempi. (Salminen 2011.)

Kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta voidaan erottaa kaksi erilaista orientaatiota, narratiivinen ja integroiva katsaus. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on metodeiltaan kevyin vaihtoehto, jonka avulla aiheesta annetaan laaja kuva, tai kuvaillaan aiheen historiaa ja kehityskulkua. Narratiivisen otteen avulla järjestetään epäyhtenäiset kootut tiedot jatkuvaksi tapahtumaksi helppolukuiseen lopputulokseen panostaen. (Salminen 2011, 6.) Integroivaa kirjallisuuskatsausta käytetään puolestaan tilanteessa, jossa tutkimuksessa olevaa ilmiötä halutaan kuvata mahdollisimman monipuolisesti. Sen avulla voidaan tehdä kirjallisuuden tarkastelua, kriittistä arviointia ja syntetisointia. Kun jo tutkitusta aiheesta halutaan tuottaa uutta tietoa, on integroiva kirjallisuuskatsaus tähän hyvä vaihtoehto. (Salminen 2011, 7–8.)

Valitsimme opinnäytetyömme kirjallisuuskatsauksen toteutustavaksi narratiivisen katsauksen (narrative literature review). Loimme narratiivisen katsauksen mukaisesti tutkimuksen transsukupuolisuudesta ja transsukupuolisen nuoren kohtaamisesta kuvailemalla tutkimamme ilmiön kehityskulkua, ja lopputuloksena aiheestamme muodostui helppolukuinen ja kertova raportti. Kävimme kirjallisuuskatsauksessamme läpi tiedonhaun ja valintaprosessin. Valintaprosessi ja tiedonhaku eivät kuitenkaan narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa ole välttämättä tarkasti kuvattu (Marjamaa & Sinisalo 2022). Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen orientaation narratiivisen katsauksen käyttö opinnäytetyössämme oli perusteltua, sillä tutkimuksen edetessä ja aineistoamme läpi käytäessä transsukupuolisuuden ilmiön kehityskulun kertominen nousi merkittäväksi teemaksi opinnäytetyössämme. Kirjallisuuskatsauksessamme kokosimme transsukupuolisuuden ilmiön kehittymisen, sekä transsukupuolisen nuoren kohtaamiseen liitännäiset tulokset ja kokosimme ne yhteneväksi tapahtumaksi.

6.2 Aineiston keruu ja tiedonhaku

Keräsimme aineiston systemaattisesti muodostamalla hakulausekkeet tutkimuskysymysten pohjalta. Tietokantoina käytimme ProQuest, Cinahl, Finna ja Helda – tietokantoja. Hakulausekkeita oli räätälöitävä kuhunkin tietokantaan sopivaksi, minkä lisäksi teimme erilaisia koehakuja hakulausekkeiden testaamiseksi. Julkaisujen rajaamiseksi valitsimme tietokannoissa aikaikkunan vuosien 2010–2022 välille, koska tarkoituksenamme oli luoda mahdollisimman ajantasainen katsaus transsukupuolisuuden nykytilasta ja transsukupuolisen nuoren kohtaamisesta ajantasaista termistöä käyttäen. Alussa yhtenä sisäänottokriteerinä oli käyttää ainoastaan vertaisarvioituja julkaisuja, mutta aineiston keruun edetessä löysimme opinnäytetyömme kannalta relevantin kirjalähteen

Finna -tietokannasta. Susi Nousiaisen Sukupuoleen katsomatta -teos tietokirjana antoi luotettavaa tietoa transsukupuolisuudesta, joten kriteeristä koskien vertaisarvioituja julkaisuja oli perusteltua luopua. Muista tietokannoista haetut aineistot rajasimme kuitenkin vertaisarvioituihin julkaisuihin tutkimuksen luotettavuuden takaamiseksi. Yhtenä sisäänottokriteerinä vaadimme julkaisukielen olevan joko suomi tai englanti. Hakutuloksista rajasimme kokonaan pois opinnäytetyöt (AMK/YAMK) ja kandidaatintutkielmat, minkä lisäksi jätimme opinnäytetyöhön otettavien aineistojen ulkopuolelle maksulliset julkaisut. Rajasimme aineiston julkaisuihin, mitkä olivat kokonaan saatavilla verkossa (Full text). Sisäänotto- ja poisjättökriteerit on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1. Sisäänotto- ja poisjättökriteerit

Sisäänottokriteerit	Poisjättökriteerit
Tieteellinen tutkimus, artikkeli, kirja, väitöskirja tai pro gradu -tutkielma	Opinnäytetyö (AMK/YAMK), kandidaatintutkielma
Julkaistu vuosina 2010–2022	Julkaistu vuosien 2010–2022 ulkopuolella
Aineisto on maksuton	Aineisto on maksullinen
Aineisto on saatavilla verkossa	Aineisto ei ole saatavilla verkossa
Julkaisukieli on suomi tai englanti	Julkaisukieli on jokin muu, kuin suomi tai englanti
Aineisto on saatavilla kokonaan (Full text)	Aineistoa ei ole saatavilla kokonaan (Full text)

Opinnäytetyöhön valikoimme aineistot tarkasti sen pohjalta, että ne olivat sisäänottokriteerien sisällä ja vastasivat tutkimuskysymyksiimme. Käsitteiden valinnassa käytimme apuna suomalaista

asiasanasto- ja ontologipalvelua (YSO) sekä tietokantojen omia sanastoja. Keskeiset käsitteet näkyvät taulukossa 2.

Taulukko 2. Keskeiset käsitteet

Suomenkieliset käsitteet		Englanninkieliset käsitteet
<i>HLBTIQ</i> <i>Kohtaaminen</i> <i>Lastensuojelu</i> <i>Sijaishuolto</i> <i>Sukupuolen moninaisuus</i> <i>Tasa-arvo</i> <i>Transsukupuolinen</i> <i>Transsukupuolinen nuori</i> <i>Transsukupuolisuus</i> <i>Transtutkimus</i>		<i>Encountering</i> <i>Equality</i> <i>Transgender</i> <i>Transgender youth</i> <i>Transgenderism</i> <i>Trans studies</i> <i>Gender minority</i> <i>LGBTQ</i> <i>Child Welfare</i> <i>Foster care</i>

Keskeisten käsitteiden perusteella muodostimme aikaisemmin mainitsemamme hakulausekkeet, mitä käytimme eri tietokannoissa. Tietokantojen hakutuloksista esiin nousseista aineistoista löysimme lisää opinnäytetyön kannalta merkittäviä käsitteitä, mitä käytimme hakulausekkeissa. Hakulausekkeiksi muodostuivat *transgender youth AND LGBTQ+ youth AND foster care*, *transgender OR LGBTQ OR trans OR transgender youth AND child welfare*, *transgender OR transsexual OR gender variant OR gender non-conforming AND foster care OR child welfare*, *transsukupuolisuus AND kohtaaminen*, *tasa-arvo AND translaki AND transsukupuolinen*, *transgender AND ethnography*, *transsukupuolisuus AND nuoret*, *transtutkimus AND tasa-arvo AND transsukupuolinen AND transsukupuolisuus*.

Tiedonhaun prosessin aikana kävimme läpi tietokannoista löytämiämme, sisäänottokriteereihimme vastaavia aineistoja, minkä perusteella valitsimme opinnäytetyöhön mukaan tulevat aineistot. Ennen varsinaista tiedonhakua perehdyimme alustavasti saatavilla olevaan kirjallisuuteen saadaksemme yleiskuvan siitä, millaista kirjallisuutta aiheeseemme liittyen on saatavilla. Aineistoja tutkimalla ja niistä esiin nousseiden termien avulla pystyimme myös laajentamaan käyttämiämme hakusanoja.

Alustavan kirjallisuushaun jälkeen aloitimme varsinaisten aineistojen rajaamisen otsikon ja tiivistelmän (abstract) perusteella. Kiinnitimme huomiota siihen, löysimmekö kunkin aineiston tiivistelmästä sellaisia teemoja, mitkä todennäköisesti vastaavat jompaankumpaan tutkimuskysymykseemme tehden näin ollen aineistosta opinnäytetyömme kannalta relevantin.

Otsikon ja abstraktin perusteella aineisto rajautui 12 julkaisuun tai teokseen, minkä jälkeen valintaprosessi jatkui valittujen aineistojen läpikäymisellä. Luimme aineistot läpi useampaan kertaan ja analysoimme niitä kriittisesti tutkimuskysymykset huomioiden. Tässä vaiheessa valintaprosessia luotettavuuden takaamiseksi toistimme tietokantoihin tekemämme haut eri hakulausekkeita hyödyntäen. Koko tekstin perusteella erottelimme aineistosta lopullisesti mukaan valitut artikkelit, joita kertyi yhteensä 8. Opinnäytetyöhön valikoitujen julkaisujen tietokannat ja hakulausekkeet erittelimme taulukossa 3.

Taulukko 3. Mukaan valittujen aineistojen tietokannat ja hakulausekkeet

Tietokanta	Hakulausekkeet	Saadut tulokset	Valittu aineisto
ProQuest	<i>transgender youth AND LGBTQ+ youth AND child welfare AND foster care</i>	240	3
Finna	<i>transsukupuolisuus AND kohtaaminen</i>	7	1
Helda	<i>tasa-arvo AND trans- laki AND transsuku- puolinen</i> <i>transsukupuolisuus AND nuoret</i>	136	4

	<i>transtutkimus AND tasa-arvo AND trans- sukupuolinen AND transsukupuolisuus</i>		
--	---	--	--

6.3 Aineiston analyysi

Sarajärvi ja Tuomi (2018, 122) kuvasivat, että Miles ja Huberman (1994) pilkkovat aineistolähtöisen sisällönanalyysin etenemisen kolmen vaiheeseen; aineiston redusointiin, eli pelkistämiseen, aineiston klusterointiin, eli ryhmittelyyn ja tästä edelleen teoreettisten käsitteiden luomiseen, abstrahointiin. Ensimmäisen vaiheen, eli aineiston redusoinnin tarkoituksena on karsia tutkimuksesta pois sellaiset seikat, mitkä ovat tutkimukselle epäolennaisia esimerkiksi erittelemällä aineistosta tutkimustehtävää kuvaavia ilmauksia. Osana redusointia aineistosta eritellään termejä, mitkä kuvaavat samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 123.) Klusteroinnin pohjan luomiseksi nämä pelkistetyt ilmaukset listataan eri alustalle niin, ettei itse datasta katoa mitään. Klusteroinnin kannalta on merkittävää, että aineistosta eritellyt alkuperäisilmaukset käydään tarkasti läpi samankaltaisten ja/tai eroavaisuuksia kuvaavien käsitteiden löytämiseksi. Nämä käsitteet ryhmitellään eri alaluokiksi esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuuden, piirteen tai käsityksen mukaan. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 124.)

Aineiston abstrahoinnissa erotetaan tutkimuksen kannalta oleellinen tieto ja näiden tietojen pohjalta muodostetaan teoreettiset käsitteet (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 126). Aloitimme aineiston analysoinnin käymällä läpi eri tietokannoista löytyvät, opinnäytetyöhön mukaan otettavat aineistot. Luimme aineistot läpi useampaan kertaan varmistuaksemme siitä, että niiden sisältö vastasi molempiin ja/tai jompaankumpaan tutkimuskysymykseemme. Analyysissä käytimme teemoittelua ryhmittelyn tukena. Käsitteiden teemoittelu etenee yhdistelemällä alaluokkia edelleen yläluokiksi ja yläluokat pääluokiksi. Nämä pääluokat nimetään aineistoista nousseiden ilmiöiden perusteella, mikä on yhteydessä tutkittavaan ilmiöön. Tällaisella aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin kuuluvalla käsitteiden yhdistämisellä saadaan vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 126.) Kuvasimme aineiston teemoittelua taulukossa 4.

Taulukko 4. Esimerkki aineiston teemoittelusta

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
<p><i>”Transsukupuolisuudesta on käytetty pitkälle 2000-luvun alkuun asti käsitettä transseksuaalisuus, jota tänä päivänä pidetään harhaanjohtavana. Nykyään on tapana puhua myös sukupuolivähemmistöistä, mikä viittaa eri trans-identiteetteihin sekä intersukupuolisuuteen.”</i></p> <p>(Susi 2014, 63.)</p>	<p>Trans-identiteetti liitetään nykyään osaksi sukupuolta seksuaalisuuden sijasta</p>	<p>Transsukupuolisuuden position muuttuminen</p>	<p>Transsukupuolisuus</p>
<p><i>”2020-luvulle siirryttäessä myös translain kokonaisuutos on osa hallitusohjelmaa. Keskeinen muutoshalu tuntuu olevan se, että vanha steriili vaatimus poistetaan, mutta juridisen ja lääketieteellisen trans-prosessin erotelussa on jonkin verran näkemuseroja yksityiskohdissa. Lisääntymiskyvyttömyyden vaatimus on tuonut Suomelle painetta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen määriteltyä sen perus- ja ihmisoikeuksien vastaiseksi.”</i></p> <p>(Nousiainen 2020, 67.)</p>	<p>Lisääntymiskyvyttömyyden vaatimus vaaditaan poistettavaksi vireillä olevasta, uudesta translaista</p>	<p>Translain uudistus</p>	<p>Translaki</p>
<p><i>”Youth and foster parents often face stigma and discrimination within the child welfare system. This review exposes a gap in the current</i></p>	<p>Lastensuojelun työntekijöiden tulisi saada tehostettua koulutusta LGBTQ-nuorten kanssa</p>	<p>Tehostettua koulutusta LGBTQ-nuorista</p>	<p>LGBTQ -nuoret.</p>

<p><i>knowledge about social workers' attitudes, knowledge and experiences regarding working with LGBTQ individuals. To address the unique needs of LGBTQ youth, child welfare workers should get enhanced training aimed at creating a practice that recognizes LGBTQ youth and creates a safe and affirming space."</i></p> <p>(Kaasbøl ym. 2021, 9.)</p>	<p>työskentelyyn liittyen</p>		
<p><i>"Although participants described both positive and negative experiences with social workers, foster parents, and other caregivers while in foster care, many described experiences of chronic incompetency when it came to understanding and affirming the experiences of young people in care who are transgender and gender-expansive. Most commonly, this manifested in misgendering, or failing to acknowledge or affirm participants' gender identity."</i></p> <p>(Feild 2018, 7.)</p>	<p>Nuoret kokivat, ettei sijaishuollon työntekijöillä ollut riittävästi tietoa transsukupuolisten nuorten kohtaamisesta</p>	<p>Transsukupuolisten nuorten kohtaaminen lastensuojelussa</p>	<p>Työntekijöiden valmiudet</p>

7 Tulokset

7.1 Transsukupuolisuuden liittyvät muutokset ja taustatekijät

Yhtenä teemana käsitelimme opinnäytetyössämme sitä, miten transsukupuolisten ihmisten asema on muovautunut nykyiseen muotoonsa ja mitkä tekijät ovat olleet tämän muutoksen mahdollistajina.

Suomeen keskustelu transsukupuolisuudesta on rantautunut monia muita Euroopan maita myöhemmin ja kansainväliset vaikutteet ovat toimineet suunnannäyttäjinä ilmiön vakiinnuttamisessa osaksi suomalaista kulttuuria (Susi 2014, 61). Erityisesti Ruotsin transsukupuolisuuden hoitojärjestelmä voidaan nähdä merkittävänä Suomen käytänteisiin vaikuttavana tekijänä. Kansainvälisen mallin lisäksi nykyisen hoitojärjestelmän synnyn taustalla on vaikuttanut osaltaan myös tarve saavuttaa suomalaisessa sosiaalipolitiikassakin korostuva yhtenäinen ja tasa-arvoinen yhteiskunta. (Susi 2014, 62–63.)

Tasa-arvoisemman yhteiskunnan saavuttamisesta puhuttaessa Nousiainen (2020, 200) sivusi suomalaisen kulttuuriin hyvinkin stereotyyppisesti kuuluvaa hiljaisuuden käsittelyä. Kautta aikain puhumattomuutta on pidetty yhteiskunnassamme reagoititapana, ja tiettyinä aikoina se on ollut jopa perusteltua, mutta eläessämme 2020-luvun Suomessa on ylisukupolvien hiljenemisestä päästävää eroon. Tärkeimpänä voidaan todeta pyrkimys katsoa historiaamme siltä kannalta, että siitä johtuva häpeä ja vaikenemisen reaktiot tulevat ymmärretyiksi ja vasta tämän jälkeen on mahdollista jatkaa matkaa kohti todellista moninaisuuden kohtaamista. (Nousiainen 2020, 201.) Tehtävä voidaan todeta valmiiksi, kun yksikään ei viestitä vähemmistöön kuuluvalla sanomaa siitä, ettei heidän tulisi tehdä itsestään numeroa. Meillä ei ole varaa kasvattaa enää sukupolvea, jonka rakenteisiin sisältyy häpeä valtaväestöstä poikkeavasta omasta itsestään tai perheestään. (Nousiainen 2020, 201–202.)

Transsukupuolisten ihmisten aseman muovautumisessa ja transsukupuolisuuden kokemien muutosten tarkastelussa myös lainsäädäntö on antanut oman vaikutuksensa ilmiön muotoutumiseen. Vuonna 2004 voimaan astunut yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) sekä vuonna 1986 säädetty laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) pyrkivät estämään muun muassa sukupuolen

ilmaisuun ja sukupuoli-identiteettiin perustuvaa syrjintää. (Järvelä 2014, 42.) Vuonna 2014 annettiin laki naisten ja miesten välisen tasa-arvon muuttamisesta (1329/2014), minkä tarkoituksena oli entistä paremmin pyrkiä vaikuttamaan edellä mainittuihin tekijöihin. Merkittävimpänä transsukupuolisen oikeuksia säätävänä lainsäädäntönä näyttäytyy laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta (2002/563) (myöh. translaki), missä säädetään transsukupuolisen henkilön lainmukaisen sukupuolen korjaamisesta. (Järvelä 2014, 45.)

Osana teoreettista viitekehystä toimme esille aikaisemmin käytetyn transseksuaalisuus -käsitteen harhaanjohtavuutta ja myös Susi (2014, 61) korosti jo pelkästään käsitteen erottamisen seksuaalisuudesta olleen merkittävä muutos transsukupuolisten position muotoutumisessa. Sukupuolen juridinen tunnustaminen näyttelee merkittävää osaa suomalaisen kansakuntaan integroitumisena, vaikka oikeudet ja velvollisuudet eivät tasapuolisesti kaikkia koskekaan. Silti transsukupuolisten kansallisuus voidaan nähdä sekä pääsylippuna joihinkin oikeuksiin, että sitoutumisena tiettyihin velvollisuuksiin. (Susi 2014, 65.)

Vaikka lainsäädäntö on ottanut isoja harppauksia transsukupuolisten ja ei-binäärien henkilöiden huomioimiseksi, tuntuu ongelmana edelleenkin olevan tätä ihmisryhmää koskevien säädösten vähyys, minkä seurauksena syrjintäsäännösten tulkinta ei ole heidän kannaltaan täysin vakiintunutta ja sukupuolivähemmistöt tuntuvat jääneen taka-alalle näitä säännöksiä laatiessa. Lainsäädännössä käytetty termistö on myös joiltakin osin virheellistä ja puutteellista edelleen linkittäen helposti sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt toisiinsa. (Järvelä 2014, 57.) Järvelä (2014, 57–58) käytti esimerkiksi rikoslain syrjintäsäännöksiä, missä puhutaan sukupuolisesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta, mitkä molemmat kuuluvat seksuaalivähemmistöjen alle. Sukupuolivähemmistöjä koskevaa syrjintäsäännöstä ei ole toistaiseksi kirjattu erikseen lakiin, ja lainsäädäntö nojautuu hyvin vahvasti siihen oletukseen, että henkilö on yksiselitteisesti joko mies tai nainen, antaen näin ollen tilaa sukupuolivähemmistöihin kohdistuville ennakkoluuloille (Järvelä 2014, 59).

Myös transsukupuolisten omat näkemykset tämänhetkisestä asemastaan Suomessa puhuvat puolestaan. Tasa-arvovaltuutetun toimiston tekemän selvityksen mukaan kyselyyn sukupuolivähemmistöjen asemasta vastanneet pitivät lainsäädännön kannalta haasteellisena terminologian harhaanjohtavuutta ja epäselvyyttä. (Järvelä 2014, 62.) Myös tässä kohtaa nousi esille Järvelän (2014,

57) aikaisemminkin mainitsema sukupuolivähemmistöjen ja seksuaalivähemmistöjen samaistaminen, minkä seurauksena pelkäänsä sukupuolivähemmistöjä koskeviin ongelmiin ei välttämättä kiinnitetä niiden vaatimaa huomiota. Vastaajat nostivat myös esille syrjinnän pelon, kun esimerkiksi sukupuolisidonnainen henkilötunnus saattaa paljastaa transsukupuolisuuden. (Järvelä 2014, 58.) Myös perustuslain yhdenvertaisuussäännöksen yhtenä ydinalueena nähtävä sukupuoli jättää tulkinnanvaraansa, voidaanko transsukupuolisuus laskea osaksi sukupuoleen perustuvaa syrjintää ja siten osaksi yhdenvertaisuusperiaatteen ydinaluetta. Yleisesti ottaen sukupuolivähemmistöjen oikeudet ovat kuitenkin kehittyneet 2000-luvun Suomessa hyvin ja lainsäädäntökehityksen seurauksena voidaan osoittaa, että sukupuoli-identiteetti on hiljalleen varmistamassa paikkansa osana yhdenvertaisuusperiaatteen ydintä. (Järvelä 2014, 69.) Suomessa on vuodesta 2011 alkaen tarjottu mahdollisuus sukupuoli-identiteetin tutkimuksiin myös alle 18-vuotiaille nuorille (Kaltiala-Heino ym. 2018, 2043).

Tämän kappaleen loppuksi halusimme tuoda esille Suden (2014, 73) pohtiman ajatuksen kolmannen sukupuolen lisäämisestä Suomeen yhtenä kehityssuuntana transsukupuolisten aseman parantamisessa, sen ollessa juridisesti mahdollista joissakin maissa. Kolmannen juridisen sukupuolen mahdollinen lisääminen on aiheuttanut myös keskustelua mediassa, kun sen lääketieteelliselle, biologiselle, lainsäädännölliselle ja eettiselle tarpeelle ei ole löytynyt yksiselitteistä perustaa. Syntymässä määräytyneiden sukupuolten ulkopuolelle jäävät kuitenkin myös esimerkiksi intersukupuoliset, joiden kehoa voidaan muokata jo hyvinkin varhaisessa vaiheessa. Myös Seta ry:n ohessa toimivan Transtukipisteen esitteessä todetaan useassa sukupuolen moninaisuuden hyväksyvässä kulttuurissa sukupuolia olevan kolme tai neljä. (Susi 2014, 74.)

7.2 Transnuorten kohtaaminen lastensuojelussa

Aineistoista nousseiden teemojen perusteella päädyimme jakamaan transsukupuolisen nuoren kohtaamiseen liittyvät tulokset kahteen kategoriaan, mitkä käsittelivät lastensuojelun työntekijöiden tietoisuuden lisäämistä ja kohtaamiseen vaikuttavia tekijöitä.

7.2.1 Työntekijöiden tietoisuuden lisääminen

Aineiston perusteella yhdeksi merkittäväksi teemaksi nousi lastensuojelun työntekijöiden tietoisuuden lisääminen, kun oli kyse transsukupuolisten ja muiden ei-binäärien, kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten kokemusten ymmärtämisestä ja vahvistamisesta. Aineistossa korostui tutkittavasta ilmiöstä olevan hyvin niukasti tietoa. Olemassa olevat tutkimukset nojautuvat vahvasti itsensä cisnormatiivisuuden ulkopuolelle jäsentävien nuorten omiin näkemyksiin ja aihetta on lähestytty pitkälti haastattelujen keinoin mahdollisimman realistisen kuvan saamiseksi (Kaasbøll ym. 2021, 7).

Puhuttaessa työntekijöiden epätietoisuudesta kohdata transsukupuolinen tai ei-binäärinen nuori, ilmeni epäpätevyys Mountzin ym. (2018, 112) haastattelututkimukseen vastanneiden nuorten mukaan yleisimmin väärinsukupuolittamisena ja nuorten sukupuoli-identiteetin tunnustamatta jättämisenä. Mountz ym. (2018, 114) esittivät, että transsukupuoliset ja muut ei-binäärit nuoret ryhmitellään helposti osaksi seksuaalivähemmistöjä tunnistamatta heidän erillisiä haasteitaan tai resilienssitekijöitään, minkä seurauksena luodut käytännöt eivät vahvista jo valmiiksi syvää syrjintää kohtaavan ihmisryhmän kokemuksia. Seksuaalivähemmistöillä Mountz ym. (2018, 114) viittasivat homo-, lesbo- ja biseksuaaleihin henkilöihin.

Kaasbøll ym. (2021) tavoitteena oli nykyisen empiirisen tiedon valossa luoda yleiskatsaus nykyisistä tutkimuksista, mitkä koskevat lastensuojelun kentällä tehtävää työtä ja käytäntöjä LGBTQ-nuorten kohdalla. Yleiskatsaukseen mukaan otetut tutkimukset olivat peräisin neljästä maasta, joista 34 tehtiin Yhdysvalloissa. Muut tutkimukset olivat tehty Iso-Britanniassa (6), Australiassa (2) ja Alankomaissa (1) (Kaasbøll ym. 2021, 4). Myös Kaasbøllin ym. (2021, 9) keräämien haastattelututkimusten tulokset ovat samansuuntaisia mitä Mountzin ym. (2018), kun vastaajat kokivat, ettei työntekijöillä ole riittävä osaamista sukupuolen moninaisuudesta. Yhdenvertaisen ja sukupuoli-sensitiivisen kohtaamisen toteutumiseksi työntekijöiden tulisi saada tehostettua koulutusta sukupuolen moninaisuudesta, jotta käytännöt LGBTQ-nuorten kohtaamisesta ja turvallisen ympäristön luomisesta toteutuvat (Kaasbøll ym. 2021, 9). Toisena johtopäätöksenä Kaasbøll ym. (2021, 9) toivat esille kohdennetun tutkimuksen tarpeen koskien tätä ihmisryhmää lastensuojelussa nojautuen näiden lasten ja nuorten omiin kokemuksiin. Myös Nousiaisen (2020, 161) puolsi edellä mainittuja tutkimuksia toteamalla transsukupuolisen nuoren kohtaamista varjostavan erityisesti oikeanlaisen

tiedon puute aiheesta. Vaikka tietoisuus transsukupuolisten henkilöiden olemassaolosta on turvallisemmaksi muokkautuneen ympäristön avulla valtaväestössäkin yleistä tietoa, on kuitenkin selvää, että monella alalla tietoisuutta transsukupuolisuudesta tulee lisätä niin työntekijöille kuin johtajillekin. (Nousiainen 2020, 186.)

Feild (2018, 13) lähti pohtimaan tarkastelemaamme ilmiötä useamman tutkimuskysymyksen kautta, mitkä käsittelevät julkisten virastojen roolia sijoituspaikan valinnassa, työntekijöiden arvojen, vakaumusten ja ennakkoluulojen merkitystä kodin ulkopuolelle sijoitettujen LGBTQ-nuorten kokemuksiin sekä perhesuhteiden tukemista nuoren sukupuoli-identiteettiä tukevalla tavalla. Selvityksen mukaan 19 % kodin ulkopuolelle sijoitetuista nuorista identifioi itsensä osaksi LGBTQ – yhteisöä (Feild 2018, 12). Feild (2018, 13) tulkitsi tutkimustuloksia Kaasbøll ym. (2021) ja Nousiainen (2020) tavoin todeten, ettei tutkimustietoa LGBTQ-lapsista lastensuojelun asiakkaina juurikaan ole. Uudet, tätä ihmisryhmää koskevat tutkimukset ovat välttämättömiä järjestelmän parannustoitien edistämiseksi (Feild 2018, 16). Feild (2018, 13) korosti tarvetta kerätä ja analysoida tietoa ja sitä kautta laajentaa tietämystä erityisen haavoittuvassa asemassa olevasta ihmisryhmästä, jotka muodostavat merkittävän osan sijaishuoltoväestöstä ja jotka eivät yleensä tule kohdatuksi kunnioittavalla tavalla. Kaasbøll ym. (2021, 9) tavoin myös Feild (2018, 17) piti datan rinnalla merkittävänä nostaa LGBTQ-nuorten ääniä yhä paremmin kuuluviin paitsi tutkimuksissa, myös palvelukehityksessä. Tutkimukset, mitkä jakavat LGBTQ-nuorten kvalitatiiviset ja etnografiset näkemykset, valaisevat näiden nuorten kokemuksia sijaishuollosta tavalla, mihin kvantitatiiviset tutkimukset eivät pysty (Feild 2018, 17).

7.2.2 Transnuorten kohtaamiseen vaikuttavat tekijät

Aineistossa käsiteltiin keinoja transsukupuolisten nuorten kohtaamiseen heidän sukupuoli-identiteettiään tukevalla tavalla. Nousiainen (2020, 182) korosti, ettei ole yhtä oikeaa tapaa kohdata sukupuolivähemmistöön kuuluva nuori, sillä samaan vähemmistöön itsensä identifioivat nuoret eivät ole keskenään klooneja ja kohtaamiseen vaikuttavat useammat tekijät, kuten tilanteen konteksti ja paikalla olevat henkilöt. On kuitenkin tärkeää ottaa huomioon, että transsukupuolisen nuoren kohtaaminen vaatii jonkinäköistä erityistietoa kohtaamisesta (Nousiainen 2020, 186). Myös Kuivalainen (2016, 62) painotti kohtaamiseen liittyvän aina henkilöiden keskiseen vastavuoroisuuteen perustuvaan vuorovaikutukseen ja tilanteissa tarvitaan yhteistyöhalua ja omasta identiteetistä poikkeavan arvostamista, jolloin voidaan puhua hyväksyvistä tunnustamisesta. Se että

voi hyväksyvästi tunnistaa toisen, ei vaadi samankaltaiseksi tuloa eikä edes yksimielisyyttä asioista. Hyväksyvän tunnustamisen lähtökohtana pidetään toisen ihmisen relevanttien ominaisuuksien ja identiteetin tunnustamista. Relevantit ominaisuuden liittyvät aina tilanteeseen ja ovat näin kontekstisidonnaisia. (Kuivalainen 2016, 62.) Relevantista tunnustamisesta ja tunnistamisesta puhuttaessa ei riitä, että henkilö tunnustetaan vain identiteettinsä edustajaksi tai kantajaksi, vaan se vaatii osakseen tunnustamisen kokonaisuutena ja omana persoonanaan. Tunnustaessa toisen ihmisen persoonaa, puhutaan ihmisen syvimmän arvokkuuden tunnustamisesta, jossa ihmistä ei pidetä arvokkaana vain hänen saavutuksiansa perusteella. Persoonaksi tunnustettu ihminen kokee olevansa hyvä ja arvokas omana itsenään ja tämä seikka liittyy nuoren ehjän omakuvan kehittymiseen ja arvostukseen hänen identiteettinsä mukaisesti. (Kuivalainen 2016, 62.)

Oikeanlaisen kohtaamisen taustalla vaikuttavat, välillä huomaamatta, työntekijän omat asenteet ja ennakkoluulot. Miten lastensuojelun työntekijä voi huomata mahdollisia ennakkoluulojaan ja asenteitaan ja sitä kautta räätälöimään toimintaansa? Pinttyneitä asenteita ei usein tule ajatelluksi ja Nousiainen (2020, 160) pohti, ettei kukaan lähtökohtaisesti tahdo kohdata toista henkilöä asenteellisesti ja stereotyyppisesti. Omia pinttyneitä tapoja huomioidessaan voi alkaa pohtimaan niiden alkuperää, sekä niiden taustalla olevaa logiikkaa. Sen jälkeen on mahdollisuus toimia toisin ja alkaa hahmottamaan omia ajatuksiaan ilman ulkopuolelta muodostuneita asenteita. Omien mielipiteiden rakennus vaatii ympäristön asenteiden erottamista omista mielipiteistä. (Nousiainen 2020, 161.)

Aineistosta korostui myös taito erottaa nuoruusikään kuuluvat identiteettikokeilut ja transsukupuolisuus toisistaan. Kaltiala-Heino ym. (2018, 2044) esittivät näkemyksen siitä, ettei nuoren odotetusta sukupuolesta poikkeavasta sukupuoli-identiteetin ilmaisussa ole aina kyse siitä, että nuori pysyvästi kokee kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen. Nuoren kokemusta tämän sukupuoli-identiteetistä ei tarvitse aktiivisesti seuloa tai huolehtia nuoren pääsystä tällaisiin tutkimuksiin, ellei nuori itse tarvetta ilmaise. Oman identiteetin keskeneräisyys kuuluu nuoruuteen, mutta on myös nuoria, jotka hyötyvät hoidollisista keskusteluista työstäessään omaa sukupuoli-identiteettiä. Keskusteluissa on tärkeää, että hoitava taho antaa nuorelle tilaa ja aikaa löytää itse oikeat vastaukset. (Kaltiala-Heino ym. 2018, 2044.)

8 Pohdinta

8.1 Tulosten tarkastelu ja keskeiset johtopäätökset

8.1.1 Transsukupuolisuuden ilmiönä kokemat muutokset

Aineistoissa käsiteltiin transsukupuolisten ihmisten aseman muovautumiseen vaikuttavia tekijöitä suomalaisessa yhteiskunnassa ja kansainväliset kehityssuunnat nousivat merkittävinä tekijöinä transsukupuolisten oikeuksien toteutumisen kannalta myös suomalaisessa kulttuurissa. Kansainvälisen mallin ohella visio tasa-arvoisen ja yhtenäisen yhteiskunnan saavuttamisesta on omalta osaltaan ajanut transsukupuolisten oikeuksia eteenpäin mahdollistaen sukupuolivähemmistöjen tunnustamisen osaksi suomalaista yhteiskuntaa (Susi 2014, 62-63).

Lainsäädännöstä puhuttaessa nousi aineistoista esille vuodesta 2003 vaikuttanut laki transeksuaalin sukupuolen vahvistamisesta ja sitä kritisoitiin erityisesti sen puutteellisuudesta koskien itsemääräämisoikeuden toteutumista. Jo pelkästään viittaus transeksuaaliin transsukupuolisen sijasta antoi olettaa transsukupuolisen henkilön identiteetin olevan kytköksissä seksuaalisuuteen ja Susi (2014, 61) korostikin käsitteen erottamisen seksuaalisuuden kirjosta ajaneen itsessään transsukupuolisten asemaa. Helmikuussa 2023 hyväksytyn ja saman vuoden huhtikuussa voimaan astuvan uuden translain myötä vanhentunut käsite poistuu myös lain nimestä.

Aineistoista kävi ilmi, ettei laki ole ollut puutteellinen pelkästään vanhan translain osalta, vaan lainsäädäntö on osaltaan mahdollistanut transsukupuolisten ihmisten syrjinnän myös muilta osin. Toimme aikaisemmin esille seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen samaistamisen, mikä on pitkään ollut nähtävissä myös lainsäädännössä. Myös terminologian harhaanjohtavuutta ja epäselvyyttä on pidetty transsukupuolisten ihmisten kannalta haasteellisena (Järvelä 2014, 62). Aineistoja tarkastelemalla oli kuitenkin nähtävissä, että edellä mainitut ongelmakohdat on tiedostettu ja lainsäädäntöä päivittäessä on yhä enemmän alettu kiinnittämään huomiota siihen, etteivät kaikki ihmiset kuulu kaksijakoisen sukupuolijaottelun alle.

Aineistojen perusteella voimme todeta, että transsukupuolisten ihmisten asema on parantunut huomattavasti 2000-luvun aikana Suomessa tapahtuneen lainsäädäntökehityksen seurauksena. Tämän päivän Suomessa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia ihmisiä pidetään valtavä-

estön lailla tavallisina ihmisinä, eikä henkilön sukupuoli-identiteettiä tai seksuaalista suuntautumista nähdä kenenkään tärkeimpänä määrittäjänä. Kehityksen kohti tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa voidaan nähdä olleen merkittävää (Nousiainen 2020, 204). Aineistojen perusteella voimme todeta Nousiaisenkin (2020, 205) nostaman huomion siitä, että kun yksittäisten muutosten sijasta tarkastellaan muutosten jatkumoa tasa-arvon kehityksessä, voidaan huomata kehityksen olleen merkittävää.

8.1.2 Kodin ulkopuolelle sijoitettujen transnuorten kohtaaminen

Yhdysvalloissa sijaishuollon asiakkaista 19 % määritteli Feildin (2018, 13) vuonna 2018 julkaistun tutkimuksen mukaan itsensä kuuluvaksi osaksi LGBTQ-yhteisöä. Toimme opinnäytetyömme Johdanto -osiossa esille vastaavan luvun Suomessa olleen Tuovisen ym. (2011, 331) selvityksen mukaan 30 % jo vuonna 2011, joten vaikka meillä ei ole kansainvälistä, ajankohtaista tietoa kokonaismääristä, koemme näiden edellä mainittujen lukujen antavan ymmärtää, miten merkittävän osan LGBTQ-nuoret muodostavat kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrästä. Edellä mainitut luvut puhuvat puolestaan näiden nuorten olevan pysyvä osa lastensuojelun sijaishuollon asiakaskuntaa.

Opinnäytetyömme käsitellessä lastensuojelun asiakkaina olevia sukupuolivähemmistöön kuuluvia nuoria, puhutaan jo valmiiksi erittäin haavoittuvassa asemassa olevasta ihmisryhmästä. Aineistojen pohjalta pystyimme todeta, että tietoisuus koskien kodin ulkopuolelle sijoitetuista transsukupuolisista nuorista ja heidän kohtaamiseensa vaikuttavista tekijöistä ovat puutteellisia. Aineistoissa korostui oikeanlaisen kohtaamisen ja sukupuolisensitiivisen ympäristön luomisen vaativan osakseen paitsi työntekijöiden kouluttamista, myös kohdennettua tutkimusta näiden nuorten omista kokemuksista olla lastensuojelun asiakkaana sukupuolivähemmistöön kuuluvana nuorena. Kohtaamisessa on tärkeää kehittää omaa kykyä huomata, miten arvotamme toistemme ominaisuuksia (Kuivalainen 2016, 61). Vaikka yhdenvertainen ja nuoren ennakkoluuloton kohtaaminen ovat työs-kentelyn peruspilareita sukupuoleen katsomatta, vaaditaan niiden lisäksi työntekijältä ymmärrystä ja osaamista oikeanlaisten termien ja käsitteiden käyttöön. Sukupuolen moninaisuuden kentällä sukupuolitietoisuutta vaaditaan vastamaan sukupuolen ja sen monimuotoisuuden vaatimalla tavalla, ei pelkästään painottuen kaksijakoiseen sukupuolijärjestelmään (Vilka 2010, 23).

Aineistoista nousi esille myös sukupuolivähemmistöjen samaistaminen. Toimme aikaisemmin esille Nousiaisen (2020, 182) pohdintaa siitä, ettei edes samaan sukupuolivähemmistöön kuuluvan

nuoret ole keskenään klooneja ja kohtaamisessa on pelkän nuoren omaksuman sukupuoli-identiteetin lisäksi kiinnitettävä huomiota myös tilanteen kontekstiin. Sukupuolivähemmistöjen samastaminen näkyi myös aineistoissa, kun kohdennettua tutkimusta transsukupuolisista henkilöistä oli saatavilla hyvin niukasti ja aineistot käsittivät pitkälti yleisellä tasolla LGBTQ-nuoria ja heidän kohtaamistaan.

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Kirjallisuuskatsauksen eettisyyden, luotettavuuden ja uskottavuuden toteutumiseksi tulee noudattaa asianmukaisia, tieteellisiä menettelytapoja. Eettisyyden toteutuminen edellyttää vastuullisten ja oikeiden toimintatapojen, sekä hyvien tieteellisten käytäntöjen noudattamista (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 147.) Hyvien tieteellisten käytäntöjen toteutuminen vaatii osakseen rehellisyyttä ja yleistä huolellisuutta sekä tarkkuutta niin tutkimustyössä, kuin saatujen tulosten esittämisessä ja arvioinnissa. Merkittävää on muiden tutkijoiden tekemän työn asianmukainen raportointi. (Hyvä tieteellinen käytäntö n.d.) Eettisyyden ja luotettavuuden takaamiseksi olemme koonneet opinnäytetyömme Jyväskylän ammattikorkeakoulun raportointiohjeiden mukaisesti. Lähteet löytyvät asianmukaisesti sekä tekstiviitteinä, että lähdeluettelosta.

Valitsimme kirjallisuuskatsaukseen mukaan otetut aineistot tarkasti sen perusteella, että ne vastasivat tutkimuskysymyksiimme ja olivat sisäänotto- ja poisjättökriteerien mukaisia (Taulukko 1). Opinnäytetyön eri vaiheiden aikana kunnioitimme hyvien tieteellisten käytäntöjen mukaisesti muiden tutkijoiden tekemää työtä ja viittasimme heidän julkaisuihinsa asiaankuuluvalla tavalla. Arvioimme aineistojen valinnassa kriittisesti lähteiden luotettavuutta ja soveltuvuutta kirjallisuuskatsaukseen. Kuvasimme kirjallisuuskatsauksen aineiston keruun prosessin Opinnäytetyön toteutus -osiossa avoimesti ja yksityiskohtaisesti sen toistettavuuden ja sitä kautta luotettavuuden takaamiseksi.

Aineiston keruun edetessä oli sisäänottokriteereiden ulkopuolelle jätettävä vertaisarvioidut julkaisut Finna -tietokannasta löytynyeen, opinnäytetyömme kannalta relevantin kirjallisuuden vuoksi. Muissa tietokannoissa vaadimme julkaisujen olevan vertaisarvioituja. Finna -tietokannasta valikoitui kirjallisuuskatsaukseen vain tämä edellä mainittu kirjallisuus ja tietokirjana se antoi luotettavaa tietoa tarkastelemastamme aiheesta, joten emme koe sen vaikuttaneen negatiivisesti opinnäytetyömme luotettavuuteen. Tarkkaan suoritettun aineistonkeruuprosessin lopputuloksena

valitun aineiston pohjalta koemme, että onnistuimme koostamaan luotettavia tutkimustuloksia tarkastelemastamme aiheesta.

Opinnäytetyömme tietoperustana toimivat Trasek Ry:n sekä Seta Ry:n antamat ajantasaiset ja jatkuvasti päivittyvät tiedonannot. Seta Ry ja Trasek Ry antoivat valtakunnallisina toimijoina luotettavaa ja ajankohtaista tietoa koskien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä. Seta Ry:n tekemässä vaikuttamistyössä hyödynnetään sekä kotimaisia, että kansainvälisiä ihmisoikeusmekanismeja ja työtä tehdään myös muiden ihmisoikeusjärjestöjen ja virastojen kanssa. (Ihmisoikeudet n.d.) Ajankohtaisten tiedonantojen ohella oli myös itse kirjallisuuskatsaukseen valikoitujen aineistojen kannalta oleellista niiden ajantasaisuus, jotta pystyimme koostamaan tutkittavasta aiheesta mahdollisimman ajankohtaista tietoa. Tutkimustulosten ajantasaisuuteen kiinnitimme huomiota valitsemalla kirjallisuuskatsaukseen vuosina 2010-2022 julkaistut aineistot. Toteutimme opinnäytetyön parityönä. Tämä omalta osaltaan lisäsi luotettavuutta, kun hyödynsimme tutkimusprosessissa kahden ihmisen näkökulmia ja pystyimme refleктоimaan tuloksia yhdessä.

Osana luotettavuuden arviointia on merkittävää tarkastella omaa roolia tutkijana ja syitä sille, mistä kiinnostus tutkittavaan aiheeseen on lähtenyt ja mitkä tekijät ovat herättäneet mielenkiinnon aiheen tarkasteluun (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 163). Toimme opinnäytetyön Johdanto -osiossa esille kiinnostuksemme tutkittavaan aiheeseen kumpuavan ensisijaisesti henkilökohtaisista työkokemuksistamme. Kiinnostusta aiheeseen lisäsi edelleen yhteiskunnallinen keskustelu, jota sekä maailman terveysjärjestön (WHO) vuonna 2018 julkaisema muutos transsukupuolisuutta käsittelevästä tautiluokituksesta (ICD-11), että opinnäytetyömme tekohetkellä käsittelyssä ollut, sekä helmikuussa 2023 hyväksytty Suomen uusi translaki synnytti. Olemme omassa työssämme lastensuojelun sijaishuollon kentällä kohdanneet itsensä transsukupuoliseksi identifioivia nuoria ja saaneet huomata, miten työntekijöiden oikeanlaisen tiedon puute vaikuttaa transnuoren kohtaamiseen ja miten paljon lastensuojelun yksiköt voisivat hyötyä ajantasaisesta ja oikeanlaisesta termistöstä, sekä tiedosta koskien sukupuolivähemmistöjä. Transsukupuoliset ja yleisesti ottaen sukupuolivähemmistöt ovat olleet paljon pinnalla mediassa 2010-luvulla ja vuodesta 2014 tapetilla ollut uusi translaki lisäsi entisestään keskustelua tämän vähemmistöryhmän ympärillä.

8.3 Tulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset

Kirjallisuuskatsauksessa käytettyjen aineistojen ja muun kirjallisuuden pohjalta pystyimme toteamaan, että tietoisuus sukupuolen moninaisuudesta on lisääntynyt ja suvaitsevamman ilmapiirin seurauksena yhä useampi uskaltaa toteuttaa itselleen omaksumaansa sukupuoli-identiteettiään julkisesti. Nuoren sukupuoli-identiteetin tunnustamisella ja tukemisella on merkittävä vaikutus nuoren omakuvan kehittymiseen ja hyvinvoinnin edistämiseen (Kuivalainen 2016, 67).

Tietoisuuden ja suvaitsevaisuuden lisääntymisestä huolimatta tutkimustulokset osoittivat, että ilmiö vaatii osakseen enemmän tutkimusta. Aineistoa tarkastelemalla huomasimme, että itse transsukupuolisuudesta ei ollut juurikaan tietoa saatavilla, vaan saatavilla olevat aineistot käsittelivät pitkälti laajemmin LGBTQ-ihmisiä. Sukupuolivähemmistöjen samaistaminen nähtiin myös aineistossa ongelmallisena, joten jatkotutkimusten kannalta olisikin oleellista eriyttää eri sukupuolivähemmistöt toisistaan. Niin kuin (Kaasbøll 2021, 9) ja Feild (2018, 17) totesivat, on tutkimuksissa tärkeää saada näiden nuorten omat äännet kuuluviin, jotta kerätyn datan rinnalla saadaan nuorten kokemusten kautta mahdollisimman todenmukaista tietoa siitä, miten lastensuojelun sijaishuollon kentällä osataan vastata heidän tarpeisiinsa ja sitä kautta puuttua ongelmakohtiin. Aineistoja tarkastelemalla voitiin myös huomata viimeaikaisten tutkimustulosten painottuvan pitkälti muualla, kuin Suomessa tehtyihin tutkimuksiin. Kansainvälisen tutkimustiedon ohella on tulevaisuudessa merkittävää tehdä tutkimusta myös suomalaisen lastensuojelujärjestelmän käytännöistä kohdata transsukupuolinen nuori.

9 Oman työskentelyn arviointi

Opinnäytetyömme avulla lisäsimme tietoisuuttamme transsukupuolisuudesta ja siitä, miten transsukupuolisten ihmisten asema on kehittynyt nykyiseen muotoonsa. Opimme oikeanlaisen termistön käytöstä, mitä kautta pystymme tulevaisuudessa kohtaamaan itsensä transsukupuoliseksi identifioivan ihmisen hänen sukupuoli-identiteettiään kunnioittavalla tavalla. Opinnäytetyöstämme nousseiden teemojen perusteella ymmärsimme, kuinka merkittävä vaikutus hyväksyvällä kohtaamisella ja henkilön identiteetin tunnustamisella on transsukupuolisen ihmisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Opimme myös, ettei transsukupuolisen ihmisen kohtaamiseen ole vain yhtä oikeaa tapaa, vaan kohtaamiseen vaikuttavat tekijät ovat aina kontekstisidonnaisia. Ymmärsimme, ettei tietoisuuden lisääminen sukupuolen moninaisuudesta edistä pelkästään

transsukupuolisten asemaa, vaan se kehittää myös valtaväestön tietoisuutta ja kohtaamisen taitoja. Huomasimme, kuinka transsukupuolisten ihmisten asema on ajan saatossa parantunut tasavertoisemman yhteiskunnan myötä, ja kuinka esimerkiksi lainsäädäntöä on pyritty päivittämään eriarvoisuuden vähentämiseksi. Opinnäytetyömme oli suunnattu ensisijaisesti lastensuojelun sijaishuollon kentällä tehtävään työhön ja aineistojen perusteella konkretisoitui, kuinka ammatillisen kehittymisen toteutumiseksi työntekijät tarvitsevat osakseen lisää tietoa sukupuolen moninaisuudesta ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten kohtaamisesta.

Tulevaisuudessa haluamme jatkaa työskentelyä sekä transsukupuolisten, että muiden sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten parissa ja työpaikkamme sijoittuvat mahdollisesti lastensuojelun kentälle. Tulemme kohtaamaan työpolkumme varrella ihmisiä, joilla on kokemuksia sukupuolivähemmistöön kuulumisesta joko omakohtaisesti, tai lähipiirin kautta. Opinnäytetyömme kautta saimme lisää valmiuksia kohdata sekä näitä lapsia ja nuoria, jotka identifioivat itsensä osaksi sukupuolivähemmistöjä, että heidän tukiverkkoonsa kuuluvia ihmisiä, jotka mahdollisesti tarvitsevat tukea, tietoa ja ohjausta sukupuolen moninaisuudesta. Toivomme, että opinnäytetyöstämme on hyötyä sosiaali- ja terveysalalla tehtävään työhön ja kirjallisuuskatsauksemme toimii suuntaa-antavana tietoperustana sukupuolivähemmistöjen kanssa työskenteleville.

“Et voi auttaa toista ylämäessä nousematta samalla itse lähemmäs huippua” (Schwartzkopf 2013).

Lähteet

Alanko, K. 2014. Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa? Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 146, verkkojulkaisuja 72 & Seta, Seta-julkaisuja 23. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. Viitattu 13.12.2022.

Ammattilaisille. N.d. Trasek ry. Viitattu 25.1.2023. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/palvelut/tukipalvelut/>

Child Welfare. 2022. Youth.Gov. Viitattu 2.11.2022. <https://youth.gov/youth-topics/lgbtq-youth/child-welfare>

Feild, T. 2018. It is Time to Start Counting Kids Who are LGBTQ in Child Welfare. Viitattu 26.1.2023. <https://www.proquest.com/docview/2056448443/fulltextPDF/5B91130674B24800PQ/1?accountid=11773>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Gaudeamus. Viitattu 20.11.2022.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.-16. painos. Helsinki; Tammi. Viitattu 24.11.2022.

Hyvä tieteellinen käytäntö. N.d. Helsingin yliopisto. Viitattu 2.2.2023. [Hyvä tieteellinen käytäntö | Helsingin yliopisto \(helsinki.fi\)](https://www.helsinki.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto)

Järvelä, S. 2014. Yksilön oikeudet vai perinteiset arvot? – Perus- ja ihmisoikeuksien tulkinta, kehitys ja vaikutus sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeudelliseen asemaan. OTM-tutkielma. Helsingin yliopisto. Viitattu 26.1.2023. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/135473/Gradu%20lopullinen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Jäsenjärjestöt. N.d. Seta ry. Viitattu 25.1.2023. <https://seta.fi/jarjesto/jasenjarjestot/>

Kaasbøll, J., Pedersen, S. A. & Paulsen, V. 2021. What is known about the LGBTQ perspective in child welfare services: A scoping review. Child & Family Social Work. ProQuest. Viitattu 26.1.2023. [What is known about the LGBTQ perspective in child welfare services: A scoping review \(unit.no\)](https://www.proquest.com/docview/2056448443/fulltextPDF/5B91130674B24800PQ/1?accountid=11773)

Kaltiala-Heino, R., Työläarvi, M. & Suomalainen, M. 2018. Kun sukupuoli on nuorelle ongelma. Helda. Helsingin yliopisto. Viitattu 26.1.2023. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/254900/duo14555_1.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S., Pietilä, A., Jääskeläinen, P., & Liikanen, E. (2013). Kuvailuva kirjallisuuskatsaus: Eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Hoitotiede, 25(4), 291–301. Viitattu 29.11.2022. [Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon/Narrative literature review: from a research question to structured knowledge - ProQuest](#)

Kenelle tukipalvelut on tarkoitettu? N.d. Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. Viitattu 25.1.2023. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/palvelut/tukipalvelut/>

Kivistö, K. 2022. Trasek ry:n puheenjohtaja. Sähköpostihaastattelu 2.11.2022. Viitattu 23.11.2022.

Kouluun, nuorisotyöhön ja lastensuojeluun tarvitaan tietoa sateenkaarinuorten tueksi. 2014. Verkodokumentti. Seta ry. Viitattu 13.12.2022. [Kouluun, nuorisotyöhön ja lastensuojeluun tarvitaan tietoa sateenkaarinuorten tueksi | Seta ry](#)

Kuivalainen, R. 2016. Ihminen sukupuolen takana: Sukupuoli sosiaalisena konstruktiona hyväksyvän kohtaamisen näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Viitattu 26.1.2023. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/191487/RikiKuivalainenProGradu.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Kärnä, T. 2021. Transsukupuolisuus. Duodecim Terveyskirjasto. Viitattu 11.11.2022. [Transsukupuolisuus - Terveyskirjasto](#)

Käsitteitä. 2022. Trasek ry. Viitattu 1.10.2022. <https://trasek.fi/perustietoa/kasitteita/>

L 1325/2014. Yhdenvertaisuuslaki. Annettu 30.12.2014. Viitattu 21.2.2023. [Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

L 417/2007. Lastensuojelulaki. Annettu 21.12.2007. Viimeinen muutos 8.7.2022. Viitattu 18.11.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

L 507/1993. Väestötietolaki. Annettu 11.5.1993. Viitattu 26.1.2023. [Väestötietolaki 507/1993 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

L 563/2002. Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta. Annettu 28.6.2002. Viitattu 11.11.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2002/20020563>

L 609/1986. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Annettu 8.8.1986. Viitattu 21.2.2023. [Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

L 731/1999. Suomen perustuslaki. Annettu 25.5.2007. Viimeinen muutos 5.10.2018. Viitattu 18.11.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Lastensuojelu. 2021. Tilastoraportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 2.11.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142676/Lastensuojelu_2020.pdf?sequence=7&isAllowed=y

Lastensuojelu. 2021. Valvira. Viitattu 11.11.2022. [Lastensuojelu - Valvira](#)

Leino, U. 2022. Mistä voi puhua sitä voi hoitaa; Sukupuolen polyseemisyys transsukupuolisuuden hoitoa säätelemässä. Artikkelit Virittäjän numerossa 2/126. Viitattu 14.11.2022. [mista voi puhua rinnakkainen.pdf \(tuni.fi\)](#)

Lindqvist, M. 2004. Toivosta ja epätoivosta. Helsinki. Viitattu 21.11.2022.

Lorthridge, J. Evans, M, Heaton, L., Stevens, A. & Phillips, L. 2018. Strengthening family connections and support for youth in foster care who identify as LGBTQ: Findings from the PII-RISE evaluation. Viitattu 26.1.2023. [Strengthening Family Connections and Support for Youth in Foster Care who Identify as LGBTQ: Findings from the PII-RISE Evaluation - ProQuest](#)

Marjamaa, M. & Sinisalo, R. 2022. Kirjallisuuskatsauksen ohjaus -perustana tutkimuskysymys ja ohjaushaastattelu. Viitattu 16.1.2023. <https://www.kreodi.fi/arkisto/artikkelit/kirjallisuuskatsauksen-ohjaus-perustana-tutkimuskysymys-ja-ohjaushaastattelu.html>

Mollgren, S. 2019. ICD-tautiluokitus on hyväksytty: transsukupuolisuus lakkaa olemasta mielenterveyden häiriö. Terveys ja tutkimus. Ranneliike.net. Viitattu 11.11.2022. [ICD-11 -tautiluokitus hyväksytty: transsukupuolisuus lakkaa olemasta mielenterveyden häiriö \(ranneliike.net\)](#)

Monimenetelmäisyys. 2021. Jyväskylän yliopiston Koppa. Jyväskylän yliopisto. [Monimenetelmäisyys — Jyväskylän yliopiston Koppa \(jyu.fi\)](#)

Mountz, S., Capous-Desyllas, M. & Pourciau, E. 2018. 'Because We're Fighting to Be Ourselves:' Voices from Former Foster Youth who are Transgender and Gender Expansive. ProQuest. Viitattu 26.1.2023. <https://www.proquest.com/docview/2056448509/fulltextPDF/68F27A370FF1420DPQ/1?accountid=11773>

Nimilaki. N.d. Seta ry. Viitattu 23.2.2023. <https://seta.fi/ihmisoikeudet/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus/nimilaki/>

Nousiainen, S. 2020. Sukupuoleen katsomatta: Kuinka kohdata moninaisuus? Atena. Viitattu 26.1.2023.

Nummela, M. 2022. ICD-luokitus on julkaistu. Lääkärilehti. Viitattu 11.11.2022. [Lääkärilehti - ICD-11 on julkaistu \(laakarilehti.fi\)](#)

Nuori, et ole yksin. N.d. HelsinkiMissio. Viitattu 25.1.2023. <https://www.helsinkimissio.fi/tarvitsetko-apua/nuorille/>

Nuortennetti. N.d. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Viitattu 25.1.2023. <https://www.nuortennetti.fi/>

Peltonen, J. 2020. Opas sateenkaarisanastoon. Kehräjä -artikkeli. Viitattu 21.11.2022. <https://kehräaja.com/opas-sateenkaarisanastoon/>

Pimenoff, V. 1993;109(4): 368. Transseksuaalisuus. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. Viitattu 11.11.2022. [Transseksuaalisuus \(duodecimlehti.fi\)](#)

Potilasjärjestö Trasek saa uuden puheenjohtajan. N.d. Trasek ry. Viitattu 18.1.2023. <https://trasek.fi/2017/04/29/potilasjarjesto-trasek-saa-uuden-puheenjohtajan>

Raij, T., & Tyni, P. 2015. Transsukupuolisen identiteetin neurobiologinen perusta. Aikakauskirja Duodecim. Viitattu 1.3.2023. <https://www.duodecimlehti.fi/duo12102>

Ristkari, M. Suni, N. & Tyni, V. 2018. Sukupuolena ihminen. Tietokirja transsukupuolisuudesta ja sukupuolen moninaisuudesta. Celia. Viitattu 26.9.2022.

Saarinen, J. 2017. Miksi Suomessa on laki, joka nöyryyttää törkeällä tavalla yhtä ihmisryhmää? Arvostettu kansainvälinen lehti: "Kaikuja rodunjalostuksesta". Viitattu 16.3.2023. <https://www.aamulehti.fi/uutiset/art-2000007279345.html>

Salakka, M. N.d. Sukupuolidysforian omahoito. Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. Viitattu 18.11.2022. [Sukupuolidysforian omahoito - Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus \(sukupuolenosaamiskeskus.fi\)](http://sukupuolenosaamiskeskus.fi)

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus. Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto. Viitattu 24.11.2022. https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Sateenkaari-ihmisten kohtaaminen lastensuojelussa. 2022. Lastensuojelun käsikirja. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 21.11.2022. [Sateenkaari-ihmisten kohtaaminen lastensuojelussa - THL](https://www.thl.fi/fi-fi/lastensuojelun-kasikirja)

Sateenkaarinuoret. N.d. Seta ry. Viitattu 3.3.2023. [Sateenkaarinuoret | Seta ry](https://www.seta.fi/)

Sateenkaariperheen kohtaaminen. N.d. Sateenkaariperheet ry. Viitattu 21.11.2022. [Sateenkaariperheen kohtaaminen - Sateenkaariperheet ry](https://www.sateenkaariperheet.fi/)

Schiappa. E. 2022. The Transgender Exigency: Defining sex and gender in the 21st century. Routledge. Taylor & Francis Group. Viitattu 1.10.2022. [The Transgender Exigency | Defining Sex and Gender in the 21st Century \(taylorfrancis.com\)](https://www.taylorfrancis.com/)

Schwartzkoph, N. 2013. Hyveet - luonne on voimaa. Viitattu 17.3.2023. <https://www.hyveet.fi/10555/apu/>

Sensitiivinen kohtaaminen. N.d. Sateenkaari-ihmisten perhesuhdekeskus. Viitattu 8.12.2022. <https://perhesuhdekeskus.fi/ammattilaisille/sensitiivinen-kohtaaminen/>

Sijaishuolto. 2022. Lastensuojelu.info. Viitattu 26.1.2023. <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelu/sijaishuolto/>

Sukupuolen moninaisuus. 2022. Setä ry. Viitattu 1.10.2022. [Sukupuolen moninaisuus \(seta.fi\)](https://seta.fi/sukupuolen-moninaisuus)

Sukupuolen vahvistaminen. N.d. Trasek ry. Viitattu 7.2.2023. <https://trasek.fi/perustietoa/sukupuolenkorjaus/sukupuolen-vahvistaminen/>

Sukupuolenkorjausprosessi. N.d. Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. Viitattu 7.2.2023. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-korjaus/sukupuolen-korjaaminen/>

Sukupuoli-identiteetin erilaiset ilmentymät. 2021. Suomen lääkäriliitto. Viitattu 22.10.2022. <https://www.laakariliitto.fi/laakarin-etiikka/hoidon-erityiskysymyksiä/sukupuoli-identiteetin-erilaiset-ilmentymät/>

Suomen nykyinen translaki. 2022. Trasek ry. Viitattu 11.11.2022. <https://trasek.fi/aineistot/lait/suomen-nykyinen-translaki/>

Susi, M. 2014. Transsukupuolisen position muotoutuminen materiaalis-diskursiivisesti. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Viitattu 26.1.2023. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/144107/transsuk.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Tietoa ja tukea sukupuolen moninaisuuden kysymyksiin. N.d. Translasten ja –nuorten perheet ry. Viitattu 25.1.2023. <https://www.transperheet.fi/>

Tinkanen, H. 2017. Transsukupuolisuuden hoitopolku Suomessa. Viitattu 15.12.2022. https://sic.fimea.fi/verkkolehdet/2017/1_2017/gynekologia-ja-urologia/transsukupuolisuuden-hoitopolku-suomessa

Toivonen, T. 2023. Eduskunta on hyväksynyt uuden translain – katso miten kansanedustajasi äänesti. Yle uutiset. Viitattu 17.2.2023. <https://yle.fi/a/3-12688511>

Translain uudistaminen. 2022. Eduskunta.fi. Viitattu 26.1.2023 [Translain uudistaminen \(eduskunta.fi\)](https://eduskunta.fi/translain-uudistaminen)

Translaki. 2022. Seta ry. Viitattu 11.11.2022. <https://seta.fi/ihmisoikeudet/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus/translaki/>

Translapset ja –nuoret Suomessa. 2018. Eduskunta. Viitattu 23.2.2023. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2018-AK-175819.pdf>

Trans-poliklinikka. 2022. Tampereen yliopistollinen sairaala. Viitattu 15.11.2022.

<https://www.tays.fi/fi->

[FI/Toimipaikat/Tays Keskussairaala/Hoitoyksikot/Yleissairaalapsykiatrian poliklinikka/Transpoliklinikka](https://www.tays.fi/fi-)

Transsukupuolisuus. 2021. Duodecim terveyskirjasto. Viitattu 23.11.2022. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01195>

Transsukupuolisuus. N.d. Seta ry. Viitattu 31.11.2022. [Transsukupuolisuus | Seta ry](#)

Transsukupuolisuus. N.d. Trasek ry. Viitattu 11.11.2022. [Transsukupuolisuus | Trasek ry](#)

Trasek. N.d. Trasek ry. Viitattu 18.1.2023. <https://trasek.fi/trasek/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Tuovinen, L., Stålström, O., Nissinen, J. & Hentilä, J. 2012. Saanko olla totta? Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus. Gaudeamus. Viitattu 26.1.2023.

Vainiomäki, M. 2014. Sateenkaari nuoret toivovat, että moninaisuus ymmärrettäisiin vihdoinkin hyväksi asiaksi. Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan verkkojulkaisu. Viitattu 23.11.2022. <https://www.tuni.fi/alustalehti/2014/10/09/sateenkaarinuoret-toivovat-etta-moninaisuus-ymmarrettaisiin-vihdoin-hyvaksi-asiaksi/>

Valojää, V. 2021. Transnuoret ja itsemurha. Seta Ry. Viitattu 18.1.2023. <https://sukupuolenosaa-miskeskus.fi/wp-content/uploads/2021/06/Transnuoret-ja-itsemurha-tutkimuskatsaus-2021.pdf>

Vilka, H. 2010. Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. PS-kustannus. Viitattu 29.11.2022.

Voitto –Suomi saa uuden translain perustana itsemääräämisoikeus. 2023. Amnesty. Viitattu 17.2.2023. <https://www.amnesty.fi/voitto-suomi-saa-uuden-translain-perustana-itsemaaramisoi-keus/>

Liitteet

Liite 1. Kirjallisuuskatsaukseen valikoidut aineistot

	Tekijä, julkaisun nimi ja julkaisuvuosi	Tarkoitus ja tavoite	Keskeiset tulokset
1.	Tracey Feild. It is time to Start Counting Kids Who are in LGBTQ in Child Welfare. 2018. Vertaisarvioitu tieteellinen artikkeli.	Kartoittaa LGBTQ-nuorten osuutta lastensuojelun sijaishuollossa olevien nuorten määrästä, sekä tuottaa tietoa jo tehdyistä tutkimuksista, mitkä käsittelevät LGBTQ-nuoria lastensuojelun asiakkaina.	Yhdysvalloissa 19% lastensuojelun asiakkaista määritteli itsensä osaksi LGBTQ-yhteisöä. Tutkimustietoa LGBTQ-lapsista lastensuojelun asiakkaina on hyvin vähän. Uudet, LGBTQ-nuoria koskevat tutkimukset ovat välttämättömiä järjestelmän parannustoimien edistämiseksi.
2.	Jannike Kaasbøll, Sindre Andre Pedersen & Veronika Paulsen. What is known about the LGBTQ perspective in child welfare services: A scoping review. 2021. Vertaisarvioitu tieteellinen artikkeli.	Saada lastensuojelun asiakkaina olevien LGBTQ-nuorten ääniä kuuluviin ja kerätä kokemuksia lastensuojelun työntekijöiden taidosta kohdata tähän vähemmistöryhmään kuuluva nuori.	Lastensuojelussa työskentelevillä ammattihenkilöillä ei ole riittävä osaamista kohdata ei-binäärinen nuori. Oikeanlaisen kohtaamisen toteuttamiseksi työntekijät tarvitsevat osakseen koulutusta sukupuolen moninaisuudesta. Tarvitaan myös lisää

			<p>kohdennettuja tutkimuksia koskien transsukupuolisia ihmisiä lastensuojelussa nuorten omiin kokemuksiin perustuen.</p>
3.	<p>Susi Nousiainen. Sukupuoleen katso-matta: kuinka kohdata monimuotoi-suus. 2020. Atena. Tietokirja.</p>	<p>Antaa tietoa ihmisten omien kokemusten kautta sukupuolen moninaisuudesta ja hyväksyvän ilmapiirin luomisesta eri ympäristöissä.</p>	<p>Kohtaaminen on ihmi-selle kokemus tulla nähdyksi omana itse-nään kaikenlaisten yh-teiskunnan asetta-mien lokeroiden läpi ja antaa vastapuolelle sama kokemus.</p>
4.	<p>Sarah Mountz, Moshoula Capus-Desyllas & Elizabeth Pourciau. 'Be-cause We're Fighting to Be Ourselves: Voices from Former Foster Youth who are Transgender an Gender Expansive. 2018. Vertaisarvioitu tieteellinen ar-tikkeli.</p>	<p>Esittää tuloksia CBPR - tutkimuksesta, missä keskityttiin kodin ul-kopuolelle sijoitettu-jen LGBTQ-nuorten kokemuksiin sosiaa-lialan ammattilaisten taidosta kohdata it-sensä kaksijakoisen sukupuolijärjestelmän ulkopuolelle jäsentävä nuori. Tutkimus sijoit-</p>	<p>Tutkimukseen vastan-neet kokivat, ettei työntekijöillä ole riit-tävää osaamista suku-puolen moninaisuu-desta.</p> <p>Yhdenvertaisemman kohtaamisen toteutu-miseksi työntekijöiden tulisi saada tehostet-tua koulutusta suku-puolen moninaisuu-desta.</p>

		tuu Los Angelesin piirikunnan sijaishoitojärjestelmään.	
5.	Saara Järvelä. Yksilön oikeudet vai perinteiset arvot? Perus- ja ihmisoikeuksien tulkinta, kehitys ja vaikutus sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeudelliseen asemaan. 2014. OTM-tutkielma.	Pohtia, millaisia ongelmia sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt kohtaavat yhdenvertaisuuden toteutumisessa ja selvittää, miten sekä yhdenvertaisuusperiaate, että syrjintäkielto ovat kehittyneet, ja miten ne vaikuttavat tämän vähemmistöryhmän oikeuksiin ja asemaan.	Vaikka Suomessa syrjintä sukupuoli-identiteetin ja seksuaalisuuden perusteella on kielletty, vaativat yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolait osakseen johdonmukaistamista. Sukupuolivähemmistöt vaikuttavat monilta osin jääneen taka-alalle lainsäädäntöä kehittäessä. Suomessa vallitseva demokratia ja yhteiskunnallinen keskustelu ovat olleet merkittävässä asemassa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen aseman parantamisessa.
6.	Riki Kuivalainen. Ihminen sukupuolen takana: Sukupuoli sosiaalisena konstruktiona hyväksyvän kohtaamisen	Esittää sukupuolen moninaisuutta, avata	Sukupuolen muodostuessa useamman eri osa-alueen kautta on

<p>näkökulmasta. 2016. Sosiaaliaetiikan pro gradu -tutkielma.</p>	<p>sen merkitystä yksilöiden identiteetin kehityksen kannalta, sekä tarkastella eri osapuolten käsityksiä sukupuoli-identiteetistä, ja siitä seuraavista moraalisisista ongelmista.</p>	<p>äärimmäisen vaikea osoittaa, mihin osaluueeseen sukupuoli yksiselitteisesti sijoituisi. Vahva essentialismi voidaan nähdä ongelmallisena ihmisen persoonan ja kokonaisvaltaisen toimijuuden tunnistamisen näkökulmasta, sillä vaikka biologisten ominaisuuksien vuorovaikutus sukupuolen määrittäjänä koetaan vahvaksi, asettaa transsukupuolisuus ilmiönä tämän näkökulman puutteelliseksi.</p>
---	---	---

7.	Markus Susi. Transsukupuolisen position muotoutuminen materiaalis-diskursiivisesti. 2014. Pro gradu -tutkielma.	Selvittää, millaisia transsukupuolisuuden positioita mahdollistuu erilaisten käytäntöjen kautta, sekä tarkastella transsukupuolisuutta ja sen muotoutumista biotieteissä, politiikassa sekä feministisessä ja queertutkimuksessa.	Transsukupuolisuutta koskeva "totuus" on muuttunut ja tulee muuttumaan historian mukana. Luonnontiede ei vain tuota tietoa transsukupuolisuudesta, se myös osallistuu poliittiseen kamppailuun luomalla oikeutuksen transsukupuolisuuden olemassaololle.
8.	Riittakerttu Kaltiala-Heino, Marja Työläjärvi & Laura Suomalainen. Kun sukupuoli on nuorelle ongelma. 2018. Vertaisarvioitu tieteellinen artikkeli.	Todeta, että kaikki nuoruus iän identiteettikokeilut eivät viittaa transsukupuolisuuteen, mutta nuoren tuen tarpeeseen tulee vastata sukupuolen pohdinnasta huolimatta.	Oman identiteetin löytäminen nähdään nuoruusiän kehityksen lopputuloksena, mutta joidenkin yksilöiden kohdalla nuorena aloitetulle hormonihoidoille ei ole estettä.